921440

Nicolai Leoniceni de Ser-pentibus opus ſingula re ac exactiſſimum.

Pius Bon.

Nicoleos uere dictus. Victoria nomen

Præbet: Ariſtotelem uincit et Hippocratem

¶Mendæ ex incuria.

¶In quarto folio. unam pro una. ¶Ibidem. ſenſu. pro ſenſus. ¶Ibidem. hemorum. pro hemoroum. ¶In quinto folio. de uiperæ. adde partu. ¶In ſexto folio. et Viperam. pro ad Viperam. ¶Ibidē ſecunda facie. cōmunes pro cōmunis. ¶In ſeptimo folio. Dipſadū pro Dipſadem. ¶Ibidē. ideo ſuper. adde. his. ¶In. xii. folio. iuba uera. ꝑ uero. ¶In. xvii. folio. nō aſpidis. adde ſpeciē. ¶In eodem. cornibus uocant. lege uacāt. ¶In. xviii. folio. recto curſu. adde obuiet quia. ¶In. xx. folio. ſiluestrē feciſſe. pro fuiſſe. ¶In xxiii. folio. que iſte. pro qa iſte. ¶In. xxvi. niſi. pro nixi. ¶In eodem. tota antidota. pro antidoto. ¶In xxix. Theriaca Antidoti. pro Antiochi. ¶In eodē. hæc Theriaca. ꝑ hac. ¶In. xxxi. ex Sico. ꝑ Scinco. ¶In. xxxvi. nō ratio. pro nō raro. ¶In. xl. hæc ætate. pro hac. ¶In. xliii. Crocodilum. ꝑ Crocodilus. et adde. ſicuti et canis rabidus. ¶In. xlviii quoniam ut perhibent. pro quoniam eo. ¶In. lii. aeſtu. lege aſtu: et caute. pro cauete. ¶In eodem. lōga ueneni. pro longe. ¶Ibidem. ſciebam mi. pro ſciebam me.

666
06
L48
1518
SCNHRB

NICOLAI LEONICENI DE DIPSADE ET PLVRIBVS ALIIS SERPENTIBVS OPVS AD ILLVSTRISSIMAM D. LVCRETIAM BORGIAM FERRARIAE DVCEM.

NIhil eſt quod libētius arripiā q̄ illas quae mihi offeruntur quottidie iuuandæ mortalitatis occaſiones. Vnde his quoq; obligatum me ſentio: qui ſuperioribus annis ad ſcribendum de Tiro et Vipera uel contradicētes excitarūt. Quare Lucretia Dux Ferrariæ īclyta ad tuorum erga me beneficiorum cumulū hoc quoq; acceſſit: ꝙ etiam de Dipſade Serpente tam Viperæ ſimili ut difficile ſit internoſcere: ut dictarem aliqua: prima dediſti cauſam. Nam per Herculem Strozam poetam inſignem tibi familiarem cuius nutu pridem Gymnaſium philoſophorum ac Medicorū gubernabatur: eiſdem profeſſoribus de ea Serpente quæſtionem quænam eſſet: aut qualis proponi iuſiſti. Es enim ut omnium ſemper uirtutum ita bonarum artium et medicinæ præſertim apprime ſtudioſa: huius tui ſtudii et propēſe in hanc maxime facultatem humano generi ſalutarem amplificandam uoluntatis ego

Lucrezia Borgia

= Klebs 600.1
BMC V, 563
C 3574

teſtis optimus eſſe poſſum: quem aliquãdo magnæ etiam mercedis ſponſione hortari non deſtitiſti: ut omnia Galeni de Medicina uolumina latina facerẽ: quod opus iandudum a me inchoatum: ſed poſtea propter temporum calamitates itermiſſum: forte ſi ætas ſuffecerit: tuo mihi fauore aſpirãte complebit: aut ſaltem magna pars eius et potior conficiet. Nũc quod inſtat agamus: effigiem Dipſadis atq; naturã: quam noſſe cupis: et qui cõueniat cum Vipera: qui ue differat: manifeſtemus: rem tibi (ut ſpero) futurã nõ iniucundam: Medicis autem admodum ſcitu ne ceſſariam: ne quærẽtes Viperam ad Theriaces com poſitionem decepti ſimilitudine Dipſadem capiant quem quidem errorem recẽtioris ætatis Medicis ſu-ſpicor contigiſſe: anteq̃ a nobis quid eſſet Tirus aut Vipera indicaretur. Sed et hunc et plures alios ad co gnitionem Serpentium attinentes contra auctores Barbaros: qui hanc quoq; Medicinæ partem: ſicuti et omnes alias infinitis pene mendaciis deprauarũt: hoc eodem opere ſumus demonſtraturi: ſumpto a Vipera initio: quæ magnam habet (ut diximus) cum Dipſade ſimilitudinem. Erit autem tanto in Dipſa-de inueſtigatio difficilior q̃ in Vipera fuerit aut eti-am futura ſit: q̃to Dipſas non habet aliquam natu-ræ proprietatẽ: per quam poſſimus ipſam ab aliis Ser pentibus omnibus quemadmodum in Vipera feci-

mus ſeparare: atq; ad eius notitiam certam atq; indu bitabilem peruenire. Falluntur enim: qui putāt alia uia melius q̄ illa qua nos inceſſimus: quæ Serpens ſit Vipera: et quo nomine uulgo nūcupetur manifeſta ri. Nam ex eis quæ Auicenna ſcribit Libro Quinto Capite de Viperis ad Theriacæ compoſitionem re-cipiēdis: Nemo quid Vipera ſit facile diiudicauerit: tum propter ſermonis: qua ubiq; fere Auicenna ſiue eius interpres utitur obſcuritatem: tum quia pleraq; etiam inibi ſcripta poſſūt falſa exiſtimari: ſi cum his conferantur: Quæ de eiſdem Serpentibus antea Ga lenus ſcripſerat Libro ſuo de Theriaca ad Piſonem quem uidetur de eodem Antidoto Auicēna ſcribēs uoluiſſe īterpretari: licet multa peruerterit: quemad modum ſtatim ſumus oſtenſuri. Galenus ſiquidem eo quo diximus de Theriaca ad Piſonē libro: uult Viperas habere Caput et totum Corpus latius: non autem ſubtile collum atq; minutū: ut ſcribit Auicē. Quod etiam inquit Auic. earum Caudas eſſe curtas (ut eius utar uocabulis) ſtrepitum faciētes in inceſſu haud omnino ad illa uerba Galeni cōgruit: quibus Viperas ad Theriaces compoſitionē exigi præcipit non habentes Caudas inuolutas neq; inceſſum cum ſtrepitu: ſed tacitū magis atq; quietū. Signū quoq; quo Auic. marem diſtinguit a fœmina in eodem ge nere Viperarū: nō eſt idem omnino cum eo: quod

Ex Aucennæ libris ſciri nō poteſt q̄d ſit Vipera.

Galenus libro de Theriaca ad Piſonē quem uolens Auicē. imitari multa peruertit.

a Galeno ponitur. Galenus ſiquidē ait Caninos dētes plures eſſe duobus in fœmina: In mari autē duos tantum. Quod etiam diſcrimen Nicāder clarus Medicinæ uates eleganti Carmine cecinit.

¶Mas geminis notus uirus ructare caninis.

¶Dentibus: his autem fert fœmina Vipera plures

¶Hanc eandem differentiam ex dētibus ſimpliciter: non ex caninis dentibus ex quibus auctores antedicti: Auicenna notauit his uerbis. Et eorum ſignum eſt ꝙ maſculi in omni latere habēt unum dentem: et fœminæ plures. Forte autē falſum eſt ꝙ mas unū tantum dentem habeat in omni latere: et fœminina plures: niſi de caninis ītelligamus. Fieri enim poteſt ut mas etiam plures duobus ex aliis dentibus habeat: qui canini non ſunt. Nec minus dubitationem faciunt quæ poſtea Auicenna ſubiungit. Et oportet ut alienentur cornutæ uariæ atqꝫ Aſpides. Hæc eni uerba oſtendunt ſenſiſſe Auicennam has etiam Serpentes eſſe ex genere Viperarum: quæ ſicuti mares in eodem genere et in Piſcinis degētes et littoribus aquarum et mari ſint abiiciendæ. Subiūgit deinde Auic. Et petroſæ omittēdæ. Cuius præcepti ſtatim attulit cauſam: quoniā ī eis ſūt quercinæ facientes ſitim.

Duo errores in uerbis Auicennæ.

In quibus uerbis duo ſūt Errores: alter ꝙ quercinas hoc eſt id genus Serpentium quod Greci δρυίνουσ appellant eo ꝙ in quercuum radicibus habitant: fa-

cit ex eodem genere Viperarum: quum tamē ſint genus diuerſum: alter ꝙ quercinas a ſitim faciētibus nō diſtinguit. Quæ ſitim facientes ab eodē effectu Græce δίψαδεσ nuncupantur. Apertius autem Auicēna Libro Quarto capite de ſpeciebus Serpentum Viperam non eſſe ſpeciem: ſed genus potius multas ſub ſe continens ſpecies indicauit his uerbis. Et ordo ſecundus eſt de Viperis. Quarum ſpecies iterū ſunt diuerſæ. De eis enim ſunt Viperæ aleliſati: et de eis ſūt Viperæ quercinæ: et đ eis faciētes ſitire: et reliquæ quas dicemus. Sed neq; ex his quæ eodem Libro Quarto capite de morſu Viperarum Auicē. ſcribit: plus ſciat quiſpiam quæ Serpēs ſit Vipera: et quo nomine uulgo cenſeatur indicare: quoniam et quæ hic ab Auic. ſcribuntur ſigna morſus Viperarum partim ſunt aliis etiam Serpētibus communia: partim ex Paulo male translata. Nam et Amphisbena Serpēs ſuo ictu facit eoſdem: quos Vipera caſus: quemadmodum nō ſolum Dioſcorides et Paulus ſed etiam ipſe Auic. teſtatur. Niſi ꝙ Auic. in hac Serpēte uidetur ambiguus. Quoniam eam aliquando ſalientem ad duas partes appellat ad Græci nominis imitationem: aliquando autem haren aut carenet: et dicit ſe exiſtimare ꝙ ſit ex genere Draconum marinorum. Scytale quoq; quā corrupto uocabulo Auic. Scyſcetalin uocat: eadē affert mala quæ Viperæ: ut Dioſcorides Paulus

Auicenna Viperam nō ſpeciē: ſed genus exiſtimauit.

Amphisbena

Scytale.

aperte ſignificant: obſcure autem Aui. qui colorem Scyſcetalis ſimilem eſſe ſalienti ad partes: dicit et accidentia eſſe illa et curam eius eſſe illam. Neq; tamen propterea Auicennam improbamus q̄ communia accidentia et Viperæ et quibuſdam aliis Serpentibus ponat: quādo hoc Dioſcorides Pauluſq; fecerunt: Sed ſolum hoc conuincere intendimus non poſſe ex his (ut nonnulli opinantur) quid Vipera ſit euidenter oſtendi. Ex aliis quæ idem Auicē. de Paulo perperam tranſtulit: utrunq; nitimur manifeſtare: et nihil iſta cōferre ad Viperæ cognitionē: et male Aui. uerba antiquorum plerūq; interpretari. Inter alia ſigna morſus Viperarum hoc in primis Auic. ponit: q̄ aliquādo ſanguis incipit aquoſus: deinde ſpumoſus. Paulus autem quem uidetur uoluiſſe Auicenna in hoc imitari: dicit ſanguinem et ſanioſum humorem primum fluere: deinde oleaginoſum nō ſpumoſum: ut Auic. tranſtulit. Deinde ſubiungit Auicen. poſtea apparet apoſtema calidū rubeum habēs Bothor et ueſicas ſicuti ex aduſtione ignis: et quādoq; perambulat: deinde fit uiride illud apoſtema prope morſum et ſub ore. Et accidit in uiſceribus inflammatio: et in corpore rubedo cum rigore. Paulus autem ait circa morſum fieri tumores ſubrubeos et liuidos: reliquum autē corpus decolorari. De ardore ī uiſceribus neq; Dioſcorides neq; Paulus ullam faciunt

Dioſcorides et Paulus

Auicenna ex Paulo quædā perperam trāſtulit.

ciunt

ciunt mentionem: niſi q̧ Dioſcorides hepati accide re inflãmationem inſinuat. Paulus quoq; et Dioſco rides unam non ſanguinis fluxum e naribus ſicuti Auic. ſed gingiuas ſanguinolẽtas inter ca us q mor ſum Viperæ conſequuntur: enumerat. Iam legentes ex timent q̃ multa duci poſſint in controuerſiam. Si quis uelit ex Auic. ſcriptis q̃ qualiſue ſerpens ſit Vi-pera: noſcere: id cupientibus notificare. Si quis uero eadem: qua nos: gradiatur uia: atq; ita paucis ratioci netur. Sola Vipera inter Serpentes parit Animal au ctore Ariſtotele: non uno in loco ſed pluribus Ma-raſſus Serpens ſeu Maraſſi fœmina parit animal: ut ſenſu: oſtendit. Igitur Vipera atq; Maraſſus eadem eſt ſpecies diuerſis nominibus apud diuerſas gentes nuncupata: neminem puto e numero philoſopho-rum: qui modeſtiſſimũ putant Ariſtotelis cedere au ctoritati: contradicturum. Niſi quis forte etiam phi loſophus dubitauerit maior ne ſit Herodoto fides adhibenda: an Ariſtoteli. Herodoto inquã: qui uni uerſam Græciam ſuis mendaciis infamauit: propter enim ipſum ſcriptum eſt. Et quicquid Græcia men dax audet in hiſtoria. Hic autem neſcio an dixerim hiſtoriarum uel magis fabularũ ſcriptor. Hoc quo-q; inter cætera fabulatur Serpẽtes eſſe in Arabia ſub alatos. Qui eodem modo: quo Viperæ: coeunt: ac pariunt. Idq; factum ſolertis naturæ prouidẽtia: ne

Plus Ariſtoteli q̃ Herodoto de Vipera credendum.

ſi eandem habeant: quam ceteræ Serpentes: generationem: ſirant humani generis internectio: ſtatim in hac ipſa ratione mendaciſſimus. Nã ſi uera ſit: oportuit eadem naturæ prouidentia Baſiliſcum: Aſpides Ceraſtas: Hemorum: Hydrũ: Cenchrida: et pleraſq; alias Serpentum ſpecies: quarum aliquæ non minus noxiæ: aliquæ uero magis etiam q̃ ſubalati Serpentes: ſunt homini exitiales: animal et non oua parere: et marem in coitu: fœminam autem in partu interire: Quorum utrunq; de Vipera tantum traditur. Quod autem ſola inter Serpentes animal pariat: etiam ab Ariſtotele cõfirmatur. Sed ut alterum quoq; uerum ſit in genere Viperarum marem in coitu: fœminam obire in partu: non tamen Herodotus ſua ratione id efficit: quod uult: Nam duobus e medio ſublatis multi ſuperſunt: quum ſit Viperæ partus fœcundiſſimus: ut quæ una die pariat pluſq̃ uiginti numero auctore Ariſtotele Libro de hiſtoria animalium Sexto. De quo etiam numero Plinius Libro decimo de naturali hiſtoria teſtificatur: niſi q nõ omnes uel plures uno die (ut ait Ariſtoteles) ſed ſingulos ſingulis diebus. Catulos pari a Vipera idem Plinius affirmat. Quam etiam ſentẽtiam ſecutus eſt in translatione Theodorus nimius aliquãdo uerborũ Plinii affectator. Ex his enim ſequitur Viperam eſſe Maraſſum: ſeu Scorctionem: et nõ eſſe. Nam quum

Ariſtoteles Libro de hiſtoria animaliũ Sexto.

Theodorus nimius aliqũ uerborũ Plinii affectator.

ſola Vipera inter Serpentes pariat animal (ut ait Ari
ſtoteles)et Plinius quoq; conſentit: ſequitur neceſ-
ſario Viperam eſſe Serpentem: quam uulgo Maraſ-
ſum: uel ſcorctionē nuncupamus. Quoniam et Ma
raſſus fœmina Viuipara eſt. Quia autem Vipera pa-
rit ſingulos ſingulis diebus uiginti fere numero (ut
inquit Plinius) Maraſſus aūt quod etiam uiſui ſubii
citur uno die plures edit in lucem: hæc ratiocinatiōe
in ſecunda figuracolligitur Viperam non eſſe Ma-
raſſum. Itaq; ex Plinii uerbis immo etiam Ariſtote-
lis(ſi Theodoro Gazæ interpreti credimus)ſequitur
contradictio. Sed uiderint alii quomodo Pliniū tue
antur. Nos ſummum philoſophum Ariſtotelem fa
cile a tanto errore uindicamus: ſicuti et quoſdam ali
os eiuſdem philoſophi locos male a iunioribus phi
loſophis intellectos ſumus hoc opere q̄uis aliud agē
tes defenſuri. Verba Ariſtotelis de uiperæ ita in græ
co codice ſcripta inueniuntur. τίκτει δ' ἐν μῖα ἡμέ
ρα καθὲν τίκτει δὲ πλείω ἢ εἴκοσιν. Quæ nos uer
bum ex uerbo ita interpretamur. Parit autē una die
ſingulos. parit autem pluſq̄ uiginti numero. Eſt au
tem ſenſus horum uerborum: Non q̄ ſingulos ſin-
gulis diebus pariat: imo q̄ una die pluſq̄ uiginti nu
mero: ſingulos tamen: hoc eſt: nō binos aut ternos
aut quaternos ſimul: ſed unum poſt alterum. Quod
etiam facit Maraſſus fœmina: quæ plures una die:

Ex uerbis Ari
ſtotelis Theo
doro Gaza in
terprete ſequi
tur contradi-
ctio.

ſigillatim tamen: parere uiſitur. Vtrum autem plures q̃ uiginti numero ſemper una die pariat: uel aliquando pauciores: non puto hoc ex rerũ natura cõſtare. Fieri enim poteſt ut: ſicuti in pleriſq; aliis animalibus numerus fœtuũ non eſt præfinitus: ita neq; in huius ſerpentis partu. Ariſtoteles de ipſo non id quod ſemper fiat: ſed potius quod crebro cõtingat: in animalium hiſtoria ſcribere non dubitauerit. Vnde nulla ex ſcriptis eius recte interpretatis ſequitur cõtrarietas. Sed neq; ut Herodotus uerum dixerit ſerpẽtes eſſe in Arabia ſubalatos animal parientes: propterea Ariſtotelis unam tantum uiperam inter ſerpẽtes animal parere aſſerentis ſententia deſtruitur: quoniam ſecundum eũdem philoſophum alatum et inalatum nõ uariant ſpeciem: ut probat primo de partibus animalium argumento Formicarum et cicindelarum: quæ in eadem ſpecie et alatæ et non alatæ inueniuntur. Hæc autem obiter dicta ſint tum ad Ariſtotelis tum ad noſtræ quoq;: quæ maxime Ariſtotelis nititur auctoritatẽ: de Vipera opinionis defenſionem. Nunc ad Dipſadem redeamus: in qua eadem eſt: quæ in uipera ratio. Nam ſi uelimus eã per uerba Auicenna libro quarto capite de ſerpente faciente ſitim deſignare: et quæ ſit uulgaris nomenclatura hanc ſcire uolentibus aperire: nõ minus in hac q̃ etiam in uipera legentis animus hæſitabit: Et tan

Ariſtoteles primo de partibus aĩalium.

to magis: quanto uidetur Auic. ſibi ipſi in dypſadis figuratione repugnare. Quum in capite libri quarti ſtatim antea allegato Dipſadem pingat capite paruo et collo groſſo icipiēte curuatura eius ex collo groſſo uſque ad caudam ſubtilem. Hæc enim ſunt Auic. fere ad litteram uerba. Et poſtea ſubiungit ex quorū dam auctoritate formam Dipſadis eſſe formam Viperæ. Et tamen ipſe Auic. libro quinto capite: quo de Viperis agit. Quæ ueniunt in Theriaces compoſitionem: dicit ꝙ Viperæ ſunt ſerpentes capita habētes plana: quæ ſunt lata proprie apud propinquitatem colli minuti ſubtilis ualde. Quare nō poterit dipſadis forma ſiue figura eſſe forma Viperæ. Siquidē Dipſas ſecundum Auicennam habet caput planum et latum: collum autem minutum: et ſubtile ualde. Preterea Dipſadis et Viperam aſſimilatio plurimā habere poteſt apud Auic. ambiguitatem. Quoniam hic auctor (ut ſupra oſtendimus) uult Viperam non eē nomē ſpeciei: ſed generis potius multas ſub ſe ſpecies compræhēdentis. Quare relinquitur dubitatio cui Viperæ ſpeciei Dipſas aſſimiletur: niſi forte quis dixerit omnes ſerpentū ſpecies quæ ſecundū Auic. ſub Viperarum genere cōtinentur: eadē habere formam: ut ſimpliciter potuerit enūtiare formam Dipſadis eſſe formam Viperæ. Quod tamen fatuum eſt imaginari. Quo etiam conceſſo alterum æque ri

Auicēna ſibi ipſi in Dipſadis figuratiōe repugnat.

diculum ſequitur Auic.nihil aliud uoluiſſe dicere ni ſi Dipſadem ſibi ipſi in forma aſſimilari: quum ſecundũ Auic. Dipſas ſit Viperæ ſpecies:ut antea probauimus: Quare quærendum eſt aliquid:quod ita ſit Dipſadi peculiare:ut in nullo alio ſerpentum genere reperiatur:ſicuti parere animal eſt ſoli Viperæ inter omnium ſerpentum genera propriũ. Sed hoc Dipſadi peculiare inquiet aliquis facile eſt adinuenire ex uerbis Auic.qui eam ſitim faciẽtem nominat: Quoniam ſitim intolerabilẽ facit:ut etiam Lucani

Lucanus: uerſus oſtendũt:qui ita ſcripti apud ipſum legũtur.

¶Signiferum iuuenem Tyrrheni ſanguinis Aulũ.
¶Tota caput retro Dipſas calcata momordit.
¶Vix dolor:aut ſenſus dentis fuit:ipſaq; læti
¶Frons caret inuidia:nec quicq̃ plaga minatur.
¶Ecce ſnbit uirus tacitum:carpitq; medullas
¶Ignis edax:calidaq; incendit uiſcera tabe:
¶Ebibit humorem circa uitalia fuſum
¶Peſtis et in ſicco linguam torrere palato
¶Cœpit defeſſos iret qui ſudor in artus
¶Non fuit:atq; oculos lachrymarũ uena refugit.

Qui uero hoc mihi reſponderit:forte aliquid dixerit:niſi ſit idem effectus etiam ſerpentibus:quæ Viperæ nominantur:cõmunes. Conueniunt ſiquidem Viperæ et Dipſades non in forma ſiue figura ſolũmodo:quemadmodũ uidetur Auic.exiſtimare: ſed

etiam in pluribus aliis. Et nonnullæ ex ipſis in hac præcipue naturæ proprietate: ꝙ carnium ſuarū eſu uel ictu: quem dentibus ingerunt: ſitim inæſtimabilem faciunt: adeo ut Galenus dubitauerit idē ne eſſet Viperarum ac Dipſadū genus: an potius diuerſum: ut multi ante ipſum philoſophi ac Medici uiſi ſunt exiſtimaſſe: Qui Viperam a Dipſade diſtinxerūt. Iccirco ſcribit galenus libro undecimo de ſimplici medicina ſe in hac ambiguitate Marſos iterrogaſſe: Nunquid haberēt aliquod ſignum per quod ſcirent utrumq; genus Dipſadum ſcilicet et Viperarum diſcernere: Qui nullū eſſe omnino genus Dipſadum Viperarum reſponderunt: ſed eas quæ circa mare et loca plena ſalſugine uiuerent: Carnes habere ſalſas: Vnde et in Libya plurimas eſſe tales: carere autem illis Italiam propter regionis humiditatem Hæc quidem Marſi. Quorum ſi ſit uera ſententia: paucis poſſumus propoſitam ſoluere quæſtionē. ita dicentes. Dipſadem eſſe Viperam libycam ſiue Maraſſum libycū: aut in locis aridis et ſalſuginoſis: qualis eſt terra Libyæ: degētem. Vt autem ad hāc Marſorum ſententiam facile declinemus: illud præcipue facit: quod Ariſtoteles Pliniuſue duo auctores ī tradenda tum cæterorum animalium tum Serpentum maxime hiſtoria diligentiſſimi nihil (quod ſciam) de natura Dipſadum ſcriptum reliquerunt: quaſi ea in

Galenus Libro undecimo de ſimplici medicina.

Quid ſit Dipſas.

ter Viperas eiuſdem generis Serpentes tacta: niſi q̄
Plinius uno aut altero tantum in loco in quarūdā
medicinarum mentione Dipſadis una cum Vipe-
ra meminit. Ex quo tamē conuinci nō poteſt Dip-
ſadem eſſe ſpeciem a Vipera differentem: quum ſint
Viperæ aliquæ ſitim facientes: aliquæ non facientes
pro uarietate locorum: in quibus degūt: et quæ qui
dem ſitim faciunt Dipſades cognominantur. Quæ
uero non faciunt: ſimpliciter Viperæ nūcupantur:
quemadmodum ex uerbis Galeni paulopoſt ſumus
demonſtraturi. Accedit ad hoc q̄ Galenus non au
ſus aperte hanc Marſorum damnare opinionem tā
tum dubitare ſe dixit uera ne omnino: an ſecūdum
aliquid falſa forent quæ a Marſis accepiſſet. Quare
et nos ſicuti certiorem ſententiam ſuper hoc in ali-
ud tempus differimus. Ita nunc conſtanter affirma-
mus Dipſadum uel eſſe Maraſſum in locis aridis et
ſalſuginoſis genitum: uel Maraſſo q̄ ſimillimū adeo
ut difficillimum ſit internoſcere. Quando quidem
Galenus tantæ alioquin doctrinæ atq; experientiæ
uir ingenue fatetur ſe neſciuiſſe alterum diſtingue-
re ab altero: Atq; ideo ſuper Marſos tanq̄ aſſiduo
Serpentum uenatu peritiores conſuluiſſe. Qui neq;
ipſi ſcierunt quātumuis in tractandis impune Serpē
tibus exercitati aliam inter Viperas Dipſadaſq; præ-
terq̄ ex ſolo: in quo uiuunt: differentiam aſſignare.
Subiiciam

Subiiciam autẽ eiuſdem Galeni uerba: ut forte quiſ piam non habeat cauſam me etiam cum riſu repræhendendi uſq; adeo Maraſſis addictum: qui uelim omnes Serpentes ad Maraſſorum ſpeciem relegare: ut etiam ſicuti in Vipera: quam probaui eſſe Maraſſum: uel ut alii nominãt: Scorctionẽ: nemo me potuit refellere: niſi Ariſtotelem philoſophorum antiſtitem una redargueret: ita in Dipſade nemo me arguat: niſi Galenum alterum medicorum principem coarguat. Hæc ſunt huius auctoris libro: quo diximus: undecimo de ſimplici medicina uerba: ubi de carne Viperarum loquitur. Viperarum quidem caro ad tantam peruenit exiccandi potentiam. quia uero nonnulli ex eſu eius in uehemẽtiſſimam ſitim inciderunt. Et propterea Viperas illas Dipſades nominant. Sunt autem et qui ex morſu earum inquiunt impleri bibentes: ſed diſrumpi prius q̃ ſitis ſedetur. Propterea Romæ Viperarum uenatores: quos Marſos uocant: ĩterrogaui. Si quod ſignum poſſent me docere: per quod utrunq; genus Viperarum inuicẽ diſtingueretur. Hi uero nullum omnino eſſe genus Dipſadum Viperarum dixerunt: ſed eas: quæ circa mare habitant: et circa loca plurimam habentia ſalſuginem: carnem habere ſalſam. Vnde et in Libya multas huiuſcemodi naſci. In Italia autem non eſſe propter regionis humiditatem. Hæc quidẽ a Mar-

ſis audiui. Non tamen poſſum affirmare ſi omni ex parte uerum dicunt: an ſecundum aliquid mentiantur. Quod enim in his: quæ dixere: locis Viperæ naſcantur carnem ſalſam habentes: mihi uidetur uериſimile: quoniam me nõ latet carnes animalium ex alimentis tranſmutari. Non tamen poſſum ꝙ nullum ſit genus Dipſadum Viperarum demonſtrare. Tutiſſimum autem eſt cauere Viperas quas ĩ talibus locis uenantur: ſiue ad uſum cibarium: ſiue ad pharmaci compoſitionem. Quale eſt iſtud celeberrimũ: quod omnes Medici Theriacen nominant. Ex quibus ultimis Galeni uerbis iã diſcere poſſunt noſtræ ætatis Medici quanto fuerint dudum in errore uerſati: qui hactenus Tirum: id eſt: Viperã ex terris admodum calentibus aridiſq; ueluti ex ægypto et Arabia perquiſierunt: quum tamen hunc haberent in Italia Serpentem multo peregrinis ſalubriorẽ. Hæc habui quæ de Dipſade ſcriberem ſecundum Galeni opinionem: Qui Dipſadem aut minimũ aut nihil diſtare figura a Vipera nobis inſinuauit. A qua etiã opinione non multum Auicenna diſceſſit. Quum dixit formam Dipſadis eſſe formam Viperæ. Si quis uero aliorum mauult ſententiam ſequi. Qui fecere Dipſadem nõ ſolum ſpecie: ſed etiam effigie aliquãtulum a Vipera differẽtem: ſubiiciam Nicandri uerſus Dipſadis formam: magnitudinem: ac mores de-

Noſtræ ætatis Medici diſcãt q̃to fuerit dudum ĩ errore uerſati Tirũ ex terris calidis quærĩtãtes

Nicander.

ſcribētis quos nos ita in latinam uertimus linguam.
Nicandri de Dipſade uerſus a nobis translati hi ſūt.
¶Dipſadis eſt ſpecies: quæ Vipera parua uidetur.
¶Ocius hæc hominē: quē forte momorderit: ictu
¶Terribili exanimat cauda extenuata colore
¶Lurida in extremis urunt incendia pectus
¶Dipſadis ex morſu: nec labra madeſcere poſſunt:
¶Dum ſitis infeſtat: multo licet oris hiatu
¶Perſimilis tauro: qui pronus mergitur undis:
¶Hauriat immodicum potum: nec deſinat ante
¶Quam miſero uenter diſrūpitur: atq; ita magno
¶Pondere: quod nequeat lōgum tolerare: leuatur.

Eoſdem in Dipſade effectus quos Nicander cecinit: Dioſcorides etiam et Paulus ſcripſerunt: qui et ipſi uiſi ſūt Dpſadem differre ſpecie a Vipera putauiſſe. Qui præterea auctores hāc eandem Serpentem duobus aliis nominibus inſignierunt: non Dipſadem tātum a ſiti: ſed et Præſtera et cauſonem ab incendio: cuius eſt cauſa: uocitantes. De qua nominum uarietate etiam ſudas auctor bonus apud Græcos teſtificatur his uerbis. Dipſas ſpecies Serpētis: eſt uero Vipera maſculo minor: ſed in necando uelocior. eſt autem colore alba: et habet lineas in cauda duas. Quidam uero ipſam Præſtera nomināt. Alii Cauſonē. Naſcitur autem in Libya et Arabia magis. Aliis etiā cenſetur nominibus: uidelicet Melanuros: id eſt: uer

Dioſcorides et Paulus.

bum ex uerbo nigri cauda:et Ammoatis:id eſt: a re noſa:et Centris:ide ſt:ſtimulo ſimilis. Hanc eandẽ nominum in eadem Serpente uarietatem Aelianus libro ſexto de hiſtoria animalium annotauit: et eodem colore iiſdemq; in Cauda lineis eius pinxit imaginem. Verum hic ingens oritur difficultas: in qua non ſolum Lucani:ſed etiã Alberti exiſtimatio periclitatur. Cui tamen Alberto minus ſit ignoſcendũ: quoniam magni cognomentum adeptus ob eam: quam habere creditus eſt:et adhuc creditur in omni philoſophiæ genere excellentiã. ubi de rebus quarum cognitio ad philoſophos ſpectat:agebatur: debuit pluſq̃ Poeta peruidere. Difficultas: quæ oritur: hæc eſt. Quo pacto quum eadem ſit Serpens Præſter et dipſas: quemadmodum antedicti non parum uerendæ auctoritatis uiri teſtificãtur: Lucanus tamen et de Præſtere et de Dipſade ſeparatim: ueluti de diuerſis Serpentibus: loquatur: atque ab altera quidem: id eſt: Dipſade

Ingẽs difficultas in qua Lucani et Alberti exiſtimatio periclitatur.

¶Signiferum Iuuenem tyrrheni ſanguinis Aulum.

dicat miſerabiliter exanimatum: quemadmodũ eiuſdem Lucani uerſus alii ſupra notati manifeſtant. ab altero uero Præſtere ſcilicet ſcribat Narſidium Marſi agri cultorem non minus crudeliter: ſed prope eodem mortis genere fuiſſe enecatum: ut infraſcripti uerſus oſtendunt.

¶Narſidium marſi cultorem torridus agri
¶Percuſſit Præſter: illi rubor igneus ora
¶Succendit: tenditque cutem pereunte figura
¶Miſcet cuncta tumor maior iam corpore toto
¶Humanumq; egreſſa modū ſuper omnia mēbra
¶Inflatu ſanies late tollente ueneno.

Quomodo etiam Albertus magnus duo capita faciat: alterum de Dipſade: alterum de Præſtere. An dicendum fuerit eſſe duas Dipſadis ſpecies: alterā: quæ Viperæ ſimillima ſit: de qua Galenus dubitauit: an ī idem genus coiret cum Vipera. Alteram omnino a Vipera differentem: quæ tum Dipſas tum etiā Præſter nominetur: et primam quidem Aulum: ſecūdā uero Narſidium iuxta Lucani uerſus occidiſſe: aut duos Præſteras: alterum generis proprii: alterum cū Dipſade communis: atq; ita excuſetur Albertus: et quicunq; alii duo capita alterum de Dipſade: alterū de Præſtere ſuis tractatibus inſeruerunt. Sed huic excuſationi illud aduerſatur. Quod Dioſcorides Paulus atq; Nicander et Plinius apud nos de una tantū Dipſadis ſpecie meminere: quæ a diuerſis effectibus a ſiti quidem Dipſas: ab incēdio autem Præſter nominatur. Eādem autem eſſe: de qua antedicti auctores loquuntur: et Præſterem: de quo Lucanus: eo pariter argumento probari poteſt: quoniam idem fere effectus et ab illis Dipſadi: et a Lucano præſteri tribu

Dioſcorides
Paulus
Nicander
Plinius

untur. Forte autem et Centris et Ammoatis nõ ſũt Serpentum aliarum a Dipſade nomina: ſed ipſa una eſt: quæ et Præſter et Cauſon ab incendio(ut diximus)nuncupatur: et Centris pariter: quoniam(ut ait Nicandri expoſitor)facies eius tẽdit in acutum: atq; ita Centro aſſimilatur Ammoatis autẽ: quia ſua habet in arenis latibula: uerum de hoc nolo decernere: tum quia res eſt in obſcuro: tum quia utraq; opinio magnos habet auctores. Non deſũt alia mihi exempla quamplurima: ex quibus oſtendere poſſum Albertũ philoſophum citra Lucani poetæ auctoritatẽ plures Serpentum ſpecies deceptum (ut uidere licet) nominum diuerſitate fruſtra multiplicaſſe: quaſi natura: quum fieri uoluit ex parente Nouerca: non ſatis multas huiuſmodi Peſtes in Serpentum generatione protuliſſet: niſi nos ipſi alias inſuper earundẽ Serpẽtum ſpecies: et totidem mortium inutiliter fingeremus Baſiliſcum Serpentem omnium pernicioſiſſimum : qui non contactu : ſed etiam afflatu unum quodq; ſibi uicinum exanimat. Cuius ſementem: ſi fieri potuiſſet: oportuit fũditus abolere. Albertus tamen nobis congeminauit. Siquidem duo capita facit: alterum de Baſiliſco: alterum de Armene : quaſi ſint ſpecies Serpẽtum differentes æquale uirus habẽtes. Quum tamen una ſit: quæ Græco quidem uocabulo βασιλίσκοσ: latino Regulus : Barbaro autẽ

Albertus plures Serpentes ſpecies fruſtra multiplicauit

Albertus Baſiliſcũ Serpẽtẽ cõgeminauit.

Armene nuncupatur. Eſſe autem unicam ſpeciem Baſiliſcum et Armenẽ et non duas (ut putauit Albertus) effectus indicant. Qui idem Baſiliſco et Armene partim ab Alberto et Auicẽna: partim a Dioſcoride Galeno ac Paulo atq; imprimis a Nicandro ſoli Baſiliſco tribuuntur. Siquidem hi Græci auctores nihil de Armene Serpente parem habente cũ Baſiliſco poteſtatem meminerũt. Medicinæ etiã: quas ad morſum Armenæ Serpentis Auicẽna ſcribit: ſũt: quas Dioſcorides et Paulus ex Eraſiſtrati ſententia ad morſum Baſiliſci tradiderunt. Subiiciam autem Dioſcoridis ac Pauli uerba: ad quorum imitationẽ eadem fere ſcripſiſſe uidetur Auic. ut maior mihi ſuper hac Serpẽte fides adhibeat. Dioſcorides ac Paulus ita ſcribunt. His autem quos Baſiliſcus momorderit (ut inquit Eraſiſtratus) prodeſt Caſtorei drachma una pota cum uino: ſimiliter autẽ et Papaueris. Hanc eandem curationem inſerens Auic. ſcribit in hunc modum. Et dixerunt ꝙ morſo ab eo ſcilicet Armene non confert aliquid. Si uero aliquid confert ei tunc ſemẽ Papaueris uſq; ad drachmam unã: et Caſtoreum uſq; ad drachmam unam: quidam iã teſtificati ſunt illud. Quare non temere ſtatim in titulo capitis de Baſiliſco et Armene inſcripti Auicẽ. dubitat: ſit ne idem Serpens Armene cum Baſiliſco: uel diuerſus. Quid tamen opus erat Auicennã du-

Baſiliſcus et Armene una ſpẽs non duæ

Dioſcorides et Paulus

Auicẽna dubitauit nunqd Baſiliſcus et Armene ſint duæ ſpẽs: an una

bitare:quum neq Nicander neq Dioſcorides Ga
lenus aut Paulus(ut diximus) ullam faciãt de Arme
ne Serpente mentionem. Niſi forte quis putet ꝑ Ar
menem apud Arabes eam feram intelligi: quã Græ
ci Catoblepam nominant: de qua Plinius libro oc
tauo capite uigeſimoprimo: et Solinus quoq libro
ſuo de ſcitu et memorabilibus orbis capite quadra
geſimotertio commeminit. Verum hi duo auctores
uidentur Catoblepam non Serpentibus: ſed quibuſ
dam aliis feris Lyncibus: Sphingibus: Crocutis: et
Cercopithecis: Indicis Bubus: Leucrocutis: Cale
Tauris æthiopiæ: Manticoræ: et Monoceroti Plini
us: Camelopardali uero et Cephis: Rhinoceroti: et
quibuſdam aliis beſtiis: quibus Regio æthiopũ ple
na eſt: Solinus ãnumerare. Quod ſi Plinius ſtatim
poſt factam de Catoblepa mentionem etiam capite
eodem de Baſiliſco ſubiungit: non puto ob id face
re quia utrunq Animal ſub eodem proximo gene
re ſcilicet Serpentum contineatur: alioquin ambos
tam ſcilicet Catoblepam q̃ etiam Baſiliſcum inter
Serpentes retuliſſet capite ſciliceteiuſdem libri uige
ſimitertii: Cui de Serpentibus titulus eſt. Sed Cato
blepa fera eſt: ideo de ea inter alias feras mirabiles fa
cit mentionem: quia uero eandem habet: quam Ba
ſiliſcus: ſolo intuitu oculorum hominem exaniman
di uim: Ideo illi Baſiliſcum anexuit. Plinius quoq

Armene apd̃ Arabes nõ eſt Catoblepa apud græcos.

Plinius

Baſiliſcum

Baſiliſcum Serpētem: Catoblepam autem feram generaliori uocabulo nuncupauit uolens (ut arbitror) hac appellationum diuerſitate nō eſſe eiuſdem proximi generis hæc duo animalia nobis ſignificare. Sed et alia Plinii Catoblepam deſcribentis uerba cæteris membris inertem caput prægraue ægreferentem deiectum ſemper in terram etiam nobis inſinuant Catoblepam eſſe animal quadrupes potius: qualia ſūt reliqua: quæ eodem capite a Plinio commemorant̄ q̃ Serpentem. Aelianus quoq; non contemnendæ apud Græcos auctoritatis talem Catoblepum (ſic. n. ipſe nominat) nobis deſcribit: ut non Serpentis: ſed feræ quadrupedis effigiem repræſentet: hæc ſūt eius auctoris libro ſexto de hiſtoria animalium de Catoblepo uerba. Terra libyca multarum ac diuerſarum ferarum fertilis eſt: parit autem et Catoblepum ita uocatum Tauri effigie: ſed aſpectu horribiliorē: Nā ſupercilia illi eminentia: et hirſuta: oculi uero ſubiiciuntur non ut Bobus magni: breuiores autē et ſubcruenti non directum habentes intuitum: ſed in terram pronum. Vnde beſtiæ nomē. Iuba uera ex uertice incipiens equinis ſimilis ſetis deſuper a fronte deſcendit in faciem: atq; ipſum uiſu reddit terribiliorē hæc Aelianus: qui luce clarius nobis oſtendit Catoblepum non eſſe (ut nonnulli putauere) Serpentem Armenem apud Arabes nuncupatum. Præterea q

dixerunt q̄ morſo ab Armene nõ confert aliquid:
Si uero aliquid confert ei: tūc ſemen Papaueris uſq;
ad drachmam unam: et caſtoreū uſq; ad drachmā
unam. Et q̄ quidam teſtificati ſunt illud. Neq; illud
dixerunt: neq; etiam ſunt teſtificati de Catoblepo
neq; de aliquo Serpēte a Baſiliſco diuerſo: ſed de Ba
ſiliſco tātummodo. Sicuti Dioſcorides Pauluſq; ex
Eraſiſtrati (ut antea diximus) teſtimonio. Eſt autem
Auicennæ mos: quum uult Medicos ueteres: præci-
pue Dioſcoridem Galenum et Paulum citare: ſine
nomine uti hoc uerbo dixerunt: ut poſſum multis
apud eundem Auic. exemplis oſtendere de his: quæ
illi auctores ſupra memorati antea dixere: et ipſe po-
ſtea Auicenna non tamen eos nominatim adducen
do recitauit. Multo tamen plus eſt (ut mihi uidetur)
Albertus: q̄ Auic. dubitans: repræhendendus: Alber
tus inq̄: qui ſtudio prolapſus multa Serpentum ge-
nera: quæ nunq̄ natura genuit: connumerandi du-
as eſſe Serpentum ſpecies Baſiliſcum et Armene eaſ-
dem uires habentes ſine aliqua dubitatione aſſeuera
uerit. Subiungam autem etiam Alberti de Armene
uerba: ex quibus unuſquiſq; poterit diiudicare nul-
lam feciſſe ipſum inter Armenem et Baſiliſcum ſiue
Regulum niſi ſolam nominis et magnitudinis diffe
rentiam. Alberti de Armene uerba libro uigeſimo
quinto de animalibus hæc ſunt. Armene Serpēs eſt:

Eraſiſtratus.

quo nullus penitus Serpens peior eſt : niſi Regulus ſolus . Non enim differt a Regulo in nocumento: quia uiſu interficit:et auditu ſibili ſui : ſicuti Regulus:et quodcunq; Animal mordet: ſtatim diſſoluit et moritur:et ſimiliter moritur omne Animal: quod Animal appropinquat ei: etiam ſi ab eo nō mordeatur. Sed quantitate maior eſt q̄ Regulus:et eſt quā-titas eius ab uno cubito in cubitum : et morſus eius nullam penitus recipit curationem. Hæc quidem Albertus. Miror autem quum ipſe eaſdem tribuat nocendi uires Armenæ: quas etiam Baſiliſco: quomodo ſolum Regulum eſſe Armenę peiorem inſinuat. Niſi forte putauit Albertus nō eſſe Armenem adeo maleficum ſicuti Baſiliſcus: quia poſſit quidem: ſed tamen nolit tantum nocere: quātum Baſiliſcus. Sed unde hæc Armenæ pietas? Vnde miſericordia? Equidem puto non poſſe Baſiliſcum Armenæ in malitia cōferri: niſi idem ſibi ipſi comparetur: qui quū unus ſit Serpens: ut pro duobus ſit habitus: cauſam fuiſſe puto: quia uarii auctores de eodem Serpente alii ſub uocabulo Græco Baſiliſcus: alii ſub Barbaro Armenæ eoſdem tamen effectus et eandem Curationē (ut antea oſtendimus) tradiderunt. Verum qui de Baſiliſco ſcribunt: nihil de Armene loquuntur. Qui uero de Armene tractant : Baſiliſcum prætermittunt. Niſi ꝙ Auicenna utrunq; nominat dubitans tamē

Cōtra Albertum:

(ut diximus)ne unus ſit: qui duo a quibuſdam cen/ſetur. Præterea Semerion qui de Serpentibus ſcrip/ſit: a quo (ut coniectari poſſumus) multa de eiſdem Serpentibus tractans Auicenna accepit: In Baſiliſco quidem ab Alberto citatur: In Armene autem minime. Quod uidere licet in omnibus aliis Serpētibus fruſtra ab Alberto duplicatis. Nam ſi in uno Serpentis nomine Semerion allegatur: in altero omittitur. Vnde unuſquiſq; facile poſſit animaduertere Albertum in multiplicandis Serpētum ſpeciebus nulla re magis q̃ ex nominum uarietate fuiſſe deceptū. Nã et ſimili cauſa alteram quoq; eiuſdem ordinis Serpẽtis ſpeciem et prope ueneno Baſiliſco æqualem idẽ Albertus duplicauit: Ceraſtem ſcilicet: de quo Serpẽte agit et ſub Ceraſtis nomine primū: et poſtea Ceriſtalis neſciens tamen eandem eſſe ſpeciem diuerſis nominibus appellatã. Ceraſtes uocabulo (ut opinor) in Ceriſtalim deprauato. Quamquam apud Auicẽnam non Ceriſtalis: ſed Sirtalis ſcriptura adhuc magis corrupta legatur. Quod autem non ſit Ceriſtalis ſiue Sirtalis Serpens a Ceraſte Serpente differens: plura habemus argumẽta. Primum q; omnia ſigna quæ ſcribit Albertus ex Semerionis et Auicennæ auctoritate ad Ceriſtalis morſum notificandum: Sunt quæ in Ceraſte a Dioſcoride et Paulo etiam traduntur: quæ nos ſubiiciemus: ut facta utrorunq; colla/

Albertus Ceraſtem dupli/cauit.

tione non differre altera ab alteris: niſi diuerſitas trã
ſlationum aliquid immutat:ab omnibus ĩtelligat.
Hæc ſunt ſigna morſus Ceriſtalis ſeu Sirtalis a Se-
merione atq; Auic.ipſo Alberto teſtãte ſcripta.Ce-
riſtalis eſt Serpens de genere Viperarum : et ſecundi
ordinis:et eſt cinereus duorum cubitorum . In loco
morſus accidit inflatio:et ueſicæ:et duritia apparent
et fluxus humiditatis ſanguineæ nigræ ex loco mor
ſus:et patitur læſus alienationem ratiõis:et tenebro-
ſitatem uiſus:et ſpaſmum mortificantem. In his au
tẽ:quos Ceraſtes momordit: Dioſcorides Pauluſq;
hæc ſigna ſcribũt. Locus quidem attollitur cum du
ritie et Puſtulatione. Fluit autem a morſu ſanies nõ
nunq̃ quidem nigra:nõnunq̃ uero ſubruffa . Circa
autem totum corpus pallor apparet : et penis quidẽ
tetanum patitur:Mens uero extra ſe fit. Oculis autẽ
Caligines oboriuntur:tandem conuulſus per modũ
tetani moritur.Quiſpiam tamen poſſit pro Alber-
to reſpondere duas eſſe Serpentum ſpecies:quarum
morſus iidem caſus conſequuntur . Sed contra hoc
eſt:ꝙ qui de Ceriſtali ſcribunt:ſicuti Semerio : atq;
Auicenna:nihil præterea de Ceraſte loquũtur: alio-
quin:ſicuti in Ceriſtali:ita etiam in Ceraſte auctor
uterq; ab Alberto citaretur.Qui autem de Ceraſte
uerba faciunt:ſicuti Nicander Dioſcorides Galenus
ac Paulus:nullam de Ceriſtali uel Sirtali fecere mẽ-

tionem : Quam quidem rationé puto efficacem nõ ſolum ad probãdum eraſſe Albertum : ſed etiam ad oſtendendum unde errandi habuerit occaſionem. Quia enim ſeorſum apud Plinium atq; Solinum ſiue quoſcunq; alios latinos uel Græcos auctores de Ceraſte legerat: Seorſum autem de Ceriſtali uel Sirtali apud Semerionem et Auicennam hanc tantum in nominibus diuerſitatem attendens incidit in errorem putans eam quæ fuit in uocabulis ſolũ: eſſe etiã in re ipſa differentiã. Videtur autem et hæc cõfuſio nominum non mediocriter Auicennam perturbaſſe: adeo ut in hac ipſa Serpente: quam Sirtalim nominat: dubitauerit cuius ordinis eſſet: licet Albertus non tantum ex Semerionis: quantum etiam ex Auicennæ ſententia eam ſecũdi ordinis ſtatuat. Hæc.n. ſunt Auic. de Sirtali non parum ambigentis uerba. Et ego quidem dixi hunc Serpẽtem in loco extimatiue: et non noſco eum: neq; ordinem eius: neq; ipſius genus cum uerificatiõe: et nec ſcio an iſte ſit in iteratione: an non. Hæc quidem Auic. plenus (ut apparet) dubitationum: quarum tamen nonnullas ſpero me poſſe facile perſoluere nixus Nicãdri Dioſcoridis atq; Galeni et Pauli: a quibus Arabes omnia fere: licet perperam quædam acceperunt: auctoritate. Nam de ordine: in quo ſit Sirtalis Serpẽs reponẽda: promptũ habemus ex eiſdem auctoribus reſpõdere:

Cauſa erroris Alberti.

Auicenna in nominum cõfuſione dubitauit.

Auic. plenus dubitationũ quæ ex Nicãdri Dio. Gal. et Pauli auctoritate ſoluuntur.

Ex quibus etiam probauimus Ceriſtalim aut Sirtalim eſſe Serpentem Ceraſtem apud græcos nominatam. Quum enim apud auctores græcos ſupra commemoratos Baſiliſcus Aſpis atq; Ceraſtes in eo Serpentum ordine collocentur: Quorum morſus non recipit curationem: niſi per membri tacti ueneno abſciſſionem: Iam liquere poteſt Sirtalim eſſe ordinis primi ſecundum quod de Serpentum ordinibus loquitur Auic. Quare non ſatis recte eam in ſecundo ordine uidetur Albertus poſuiſſe. Alteram autem de Sirtali Serpēte Auic. dubitationem: an ſcilicet facta ſit apud ipſum ſuperflua repetitio: non æque facile eſt ſoluere: quoniam Cornuta: de qua anteq̃ de Sirtali loqueretur Auic. uerba fecerat: ſi nomen attendimus: atq; remedia: quæ ad morſū Cornutæ Auic. adhibet: uidetur ea eſſe Serpētis ſpecies: quam græci Ceraſtem nominãt. Quam corrupto uocabulo Ceriſtalim ab Alberto: Sirtalim autem ab Auicēna nūcupari ſupra demonſtrauimus. Auicē. ſiquidem de Cornutæ Serpentis curatione ita ſcribit. Et quod ei apropriatur: eſt ut in potu detur ſemen Raphani cū uino. Idem Raphanidis ſemen cum uino potū ſcribit Dioſcorides contra morſum Ceraſtis auxiliari. Deinde ſubiungit Auic. ꝙ eidem morſui cōfert Ciminum indum: et ſiſamum cum uino: et Caſtoreū cum uino. De ſiſamo itidem ſcribit Dioſco. ꝙ ſanat

Error Alberti

Ammi eſt Ciminum Indũ ſecundũ Aui. ſecũdũ Dioſ. Ciminũ æthiopicum.

morſum Ceraſtis. Ciminum autem Indum eſt id: quod a græcis et a latinis Ammi nominatur. Licet Dioſco. Ammi non Ciminum Indum: ſed potius æthiopicum uocari teſtetur. De Ammi autem Plinius libri de naturali hiſtoria uolumĩe uigeſimo ſcribit in hunc modum. Eſt et Cimino ſimillimum: quod græci uocant Ammi: mitigat cum lini ſemine Scorpionum ictus cum uino potum drachmæ duæ priuatimq; Ceraſtum pari potione Myrrhæ. Idem Plinius ſecũdo et trigeſimo uolumine ita de Caſtoreo ſcribit. Teſtes Caſtorum medentur aduerſus Ceraſtem. Auicẽna quoq; morſui Cornutæ iubet imponi ſalem tritum confectum cum Alkitran. Plinius uero trigeſimo primo eiuſdẽ libri de naturali hiſtoria uolumine ſalis naturam cum origano et Cedria: id eſt: gumi Cedri: quam Arabes Alkitran uocant. Quidam male Picem liquidam interpretãtur: contra Ceraſtẽ commendat. Si uero Cornutæ deſcriptionem apud Auic. conſideremus: uidetur Cornuta non eſſe ex Ceraſtum: ſed Aſpidum genere potius: quandoquidem Albertus tum Auicẽ. tum etiã Semerionẽ in Cornuta aſpide allegans ait: φ eſt Serpens ordinis primi. cuius longitudo eſt ab uno cubito uſq; ad duos: et ſunt ſuper caput eius duæ eminẽtiæ: ſicuti duo Cornua: et color corporis eius eſt color rubeus: et uenter eius eſt ſicuti ſquamæ ſiccæ

Plinius de Ammi

Auicenna.

Cedria gumi Cedri quod Arabes Alkitrã nominãt: male a qbuſdam pix liqda expoſitũ.

duræ:

duræ:quæ quum ambulant:ſtrident ſuper terram: et ſtrepitum faciunt. Et dētes eius ſunt æquales nō recurui:ſecundum plurimum habitat in locis areno ſis. Quæ quidem omnia ad uerbū fere ſcribit Auic. de cornuta. Quare alterum duorū nō poteſt Aui. euitare quin aut remedia:q̄ erant ad Ceraſtas opor/ tuna:male ad Aſpidum morſus accomodauerit:aut ſi Serpens:de qua agit Cornuta ſit illa: quam Græ/ ci Ceraſten uocant:fruſtra eundem Serpētem in al/ tero Capite de ſirtali repetierit. Forte autem ſeorſū diligentius contra Semerionem et Albertum conſi/ derandum an in genere Aſpidum ſint aliqui Serpē/ tes Cornuti. Hoc enim Nicander negat:qui ait Aſ/ pides non habere cornua: ſed quoſdam ueluti cal/ los in fronte circa ſupercilia prominentes: propter quos uidentur eorum oculi in quadam cauitate re/ conditi. Albertus inſuper ſcribit Solinum dicere: ꝙ Aſpides cornibus impetunt homines: ſed hoc non eſſe probabile. Ego uero neq; ꝙ omnino ſint Aſpi/ des habentes cornua:neq; ꝙ Dipſas ſit ex Aſpidū genere:quoniam et hoc quoq; Solinus refert:puto eidem Solino credendum:quoniam alterum (ut di/ xi) Nicander improbat: alterum uero eſt nō modo Nicādri:ſed etiam Dioſcoridis Galeni Pauliue ſen tentiæ contrarium:quemadmodum ex his:quæ ſu/ pra ex horum auctorū teſtimonio de Dipſade ſcri/

Auic. de Cornuta loquēs: nō poteſt eſſe erroris expers

Nicander negat Aſpides habere Cornua.

Albertus Solinus

Albertus đ aſpidū genere loquens aberrat.

Tres Aſpidū ſpēs auctore Galeno libro de Theriaca ad Piſonem.

Cleopatræ mors ſuauis ex Serpentis ueneno.

pſimus: ſatis declaratum arbitramur. Sed et in hoc ipſo Aſpidum genere multipliciter errat Albertus. Nam quum ſint tres Aſpidum ſpeties (ut ſcribit Galenus libro đ Theriaca ad Piſonē) una q̄ χερσαῖος: id eſt: terreſtris a Græcis nominat̄: quæ (ut opinor) eſt illa: quam Aui. Aſpidem ſiccam appellat. Altera quæ χελιδόνιον: id eſt: hirundinacea ab eiſdē Græcis uocat̄: ab Auicēna Hirūdo. Tertia: quæ πτύας: latine autem ſpuens ab Auicen. ſeu ab Auic. interprete nuncupatur. Albertus de multo pluribus ſcribit Aſpidum ſpeciebus. Nam præter Cornutā Aſpidē de Aſpide ſicca primum facit mentionē: Deinde de Aſilo: quā uult eādē eſſe cū ſpuēte ſpēm: licet de hoc Auicē. fuerit ambiguus. Deinde de Hipupice: quod puto eſſe uerbum a græco uocabulo Ptyade transſformatum tanq̄ ſpetie Serpentis a ſpuente differente commeminit: et ait eſſe illam: ex cuius ueneno ſuauem mortem ſibi Cleopatra cōſciuit. Ex quibus uerbis Alberti præter nominis ſimilitudinem ēt colligimus Hipupicē non eſſe Aſpidis ſpēm a Ptyade ſiue ſpuente diuerſam: quandoquidem Galenus quoqꝫ teſtatur Cleopatram ex tribus ſupra commemoratis Aſpidis ſpeciebus Ptyadem ſibi feſtinandæ mortis gratia: ne uiua foret Romanis ſpectaculum in triumpho Auguſti Cæſaris admouiſſe. Vltimo loco etiam Obtrialum aliis Aſpidis ſpeciebus Alber

tus ānumerat:adeo ut idem Albertus uideatur plus nimio Serpentum genera:de quibus ſcripſimus:fœcundaſſe non ſolum ſpecies ſub generibus multiplicando:ſed etiam in ſpetiebus Cornua:quū et Aſpides cornutos finxerit. Qui tamen cornibus uocant (ut antea probauimus Nicandri autoritate) et Ceraſtis octo dederit Cornua: quaſi duo aut quattuor non ſatis eſſent ad noxam:quot tantum illis Nicander Plinius atq; Solinus et alii:qui de Ceraſtis ſcripſerunt:aſſignauere. Verum Albertus parum in latinis litteris elegans:quum apud Plinium et Solinū legiſſet Ceraſtas habere cornicula quadrigemina: p quadrigemina bis quattuor (ut cōiecrari poſſumus) intellexit. Auicennæ uero de Aſilo dubitationem an ſit eadem cum ſpuente Aſpidis ſpecies:licet neq; ipſe neq; etiam Albertus quantum ex uerbis eorum datur intelligi:uideantur Aſilum ſiue ſpuentem Aſpidibus annumerare: Nos hoc modo ſoluimus. Dicimus Aſilum a ſpuenti ſicuti genus a ſpetie differre: ſiquidem Ptyada ſiue ſpuentem eſſe Aſpidis ſpetiem ſupra Galeni auctoritate monſtrauimus. Aſilum uero non Aſpidis ſed ſimpliciter Aſpidem apud Auicennam ſignificare ea ratione probamus: φ quæ a Dioſcoride et Paulo ī his quos Aſpis momorderit:ſcripta inueniūtur:eadem in morſu Aſili ab Auicen. referuntur. Verba enim Dioſcoridis ac

Albertus Ceraſtis octocornua tribuit:q̄ tamē non ſūt niſi duo: aut quattuor ſecū dum Nicand. Pli. atq; Solinum.

Vnde habuerit Alb. ſui erroris occaſiōe

Dubitatio Auicennæ de Aſilo ſoluit.

Pauli in his quos Aſpis momorderit: ita ſe habent. Morſus quidē ſimilis eſt puncturis Acus: et paruus uidetur omnino abſq; tumore: Sanguis autem nō multus: ſed paucus: et niger diſtillat: Velox autem obtenebratio oculorum hominem occupat et labor totius corporis uarius omnino autem leuis et non ſine uoluptate conſequitur. Quare Nicander ita de huius Serpentis morſu pronunciauit ſine labore au tem moritur homo: Color uiridis apparet Cordis morſus exiguus. Frons continuo conuellitur. Palpebræ ueluti in dormiente ſine ſenſu aliquo mouē tur: inter hæc autem mors hominem rapit ante diē tertiam. Apud Auicennam autē Aſili Serpētis morſus ſigna in hunc modum ſcripta reperiuntur. Locus morſus eius eſt paruus ſecundum quantitatem puncturæ Acus abſq; apoſtemate: et currit ex eo ſā guis paucus niger: et accidunt ei: qui ab eo morſus eſt: tenebroſitas oculorum: et dolor in uiſceribus: et ore ſtomachi in primis: Deinde clauſio oculorum: et profunditas ſomni: et nō uiuit ultra tertiam diē.

Duplex error Alberti.

Quare ex his omnibus colligere poſſumus dupliciter Albertum erraſſe: et quia ſpuentem atq; Aſilum eandem ſpeciem putauit: quæ tamē eo modo: quo diximus: differant: Et quia Hipupicem: quæ eadem erat cum ſpuente (ut antea mōſtrauimus) ſpetie eſſe tamen differentem exiſtimauit. Sed neq; minus Al

bertus Serpentem miliarem pluſq̃ fuerat oportunũ multiplicauit: In hoc quoq; deceptus nominum (ut uidere licet) uarietate. Nam de eo agit primum ſub nomine Arachis: deinde ſub nomine Cẽtris: in quo male Lucani uerſum allegat: quem ille non de centride ſed Cenchiride potius: id eſt: miliari Serpente protulit in hunc modum.

Albertus Serpentem miliarẽ male multiplicauit: et male Lucani uerſum allegauit.

¶Et ſemper recto lapſurus limite Cenchris.

Deinde ſub nomine Barbaro Faliuiſus ſiue (ut apũd Auic. ſcribitur) famiuſus. Poſtremo ſub nomine latino miliaris. Cenchridem autem: pro quo Centridem ſcripſit Albertus: eſſe eandem Serpentem: quæ et miliaris: neminem puto dubitaturum: qui ſcient Cenchrum idẽ apud Græcos ſignificare: quod apũd latinos milium. Sed et ea naturæ proprietas: quam Lucanus Cenchridi Serpenti uerſu ſupraſcripto tribuit: multo antea fuerat a Nicandro in eodem Serpente patefacta. Qui admonet hominem ne Cenchridi recto curſu: nihil eſt ipſo uelocius. Arachin autem et Faliuiſum non eſſe Serpẽtes a Cenchride ſiue miliari differentes hiſdem probabimus rationibus: quibus etiam in prioribus probatiõibus uſi fuimus. quia uidelicet eadem ſigna: quæ ſcribit Dioſcorides in his quos Cenchris: id eſt: miliaris momorderit: ſunt quæ partim ab Auicenna: partim ab Alberto in Falauiſco uel Famiuſo ſcribuntur. Verba

Signa morſus Serpentis miliaris ſecundũ Dioſcori.

Dioſcoridis ac Pauli ſuper morſu Cenchridis : ſeu
Miliaris hæc ſūt: His uero quos Cenchris momor
derit: Morſus quidem ſimilis eſt morſui Viperino.
Putredo autem conſequitur/et carnes circūfluunt:
quæ prius ſicuti in Hydrope intumuerunt: fiūt au/
tem Lethargici: et profundo ſomno capiūtur. Aui
cenna autem de Famiuſi Serpentis morſu ita ſcrip/
tum reliquit. Dixerunt: Morſus eius ſimilis eſt mor
ſui Viperarum: ſed accidunt Carni eius: qui morſus
eſt ab eo: corruptio et mollificatio: ſicuti accidit ei:
qui habet Hydropiſin: et accidunt ei ꝓfunditas ſō/
ni: et obliuio: et ægritudines in hepate: et ieiuno et

Albertus

colon. Albertus quoq; de Faliuiſo Serpente et mor
ſu eius fere eadem: quæ Auic. retulit: hoc modo ſci/
licet. Faliuiſus eſt Serpens diſcolor ordinis ſecundi:
Morſus eius eſt ſimilis morſui Viperarum. Et acci/
dit morſo ab eo corruptio et mollificatio: ſicuti acci
dit habenti Hydropiſim: et profunditas ſomni : et
obliuio: et ægritudines hepatis: et colon et ieiuni. Iā
uidere licet eadem eſſe ſigna morſus Cenchridis apđ
Dioſco. et Pau. quæ apud Auic. in morſu Falauiſi:
ſiue Famiuſi. Vnam tamen inuenio differentiam:
quæ facta eſt ex errore translatiōis. Hic autem error
accidit ex nominum uicinitate. Quia enim græci ie
iunum inteſtinum νῆϛιν nominant : Veſicam autē
κύϛιν: uidetur translator pro Cyſti Niſtin: id eſt pro

ueſica ieiunum poſuiſſe. Quod autem Albertus Faliuiſū eſſe Serpentē diſcolorem enūtiat: hoc quoq; probare poſſit non differre ipſum a Serpente: quem Græci Cenchrida (ut diximus) nominant: de cuius colore uario ita Lucanus ſcribit.

Lucanus de Cenchride

ℭPluribus ille notis uariatum tingitur aluum

ℭQuam paruis tinctus maculis thebanus ophites.

Ex quibus etiam Lucani uerſibus poſſumus coniectari cur hic diſcolor Serpens apud Græcos Cēchris nominetur: quia uidelicet eius corpus maculis paruis: quæ ſunt ueluti grana milii: diſtinguatur. Ex eiuſdem etiam morſus ſignis atq; una coloris uarietate monſtratur Arachin et ipſum eundem eſſe cū Cenchride ſeu miliari: et Faliuiſo uel Famiuſo Serpentem. De Arachi enim Albertus atque Auicenna pariter tradiderunt: ꝙ eſt Serpens malignus: ſecundi ordinis: interficiens die ſecundo cum corroſione hepatis: et fractione inteſtinorum: et eſt in colore uarius: non magnæ quantitatis. Confractio enim inteſtinorum eſt paſſio: quam una cum hepatis ſimili affectu fieri inquit Eraſiſtratus in colo et ieiuno inteſtinis licet errore translationis (ut diximus) ſit ieiunum pro ueſica poſitum. Videbor autem ſupra fidem loqui ſi dixero Albertum atque Auicennā tot fere nominibus hūc Serpētē diuerſificaſſe: quot illū maculis natura uariauit.

Auicenna et Albertus de Arachi Serpēte.

Albertus et Auic. ſupra fidē Serpentē miliarem multis nominibꝯ uocitarunt.

Nam non modo Arachim / Centrida/ Faliuiſum: aut Famiuſum/et Miliarem eandem Serpentis ſpe/ciem diuerſis in locis appellarunt: Sed pro Cenchri/de etiā Caharum nominaſſe: partim ex ſignis: quæ traduntur in corpore: partim in morſu Cahari Ser/pentis/ac præterea remediis: quibus ad eiuſdem Ser pentis morſum Auicenna utitur: quiſpiā facile poſ/ſit coniectari. Nam de Caharo etiam Serpente ſcri/bit Albertus atq; Auic. ſimul ꝙ color eius eſt color arenæ/et ſuper corpus ipſius ſunt ueſtigia/ per ueſti gia(ut arbitror)notas ſiue maculas intelligētes/ et ꝙ ex morſu eius accidit apoſtema uel(ut inquit Alber tus)inflatura permaxima. Per hanc(ut arbitror) in/flaturam innuentes tumorem carnium/quē Dioſc. Pauluſq; ſcripſerunt ex morſu Cenchridis(ut antea diximus)prouenire. In Codice autem Auicennæ he bræo inter alia ſigna morſus Cahari Serpentis etiā dolor acutus in ueſica et in hepate et mirach connu meratur/quæ non multū etiam diſtant ab his/ quæ in Cenchridis morſu Eraſiſtratus/cuius uerba ſupra recitauimus/teſtificatur. Facta autem īter alia ſigna morſus Cahari de ueſica mentio tactum a nobis in alio eiuſdem Serpentis nomine Faliuiſo ſcilicet erro rem translationis oſtendit/quo antea diximus ieiu/num pro ueſica propter nominum in lingua Græ/corum uicinitatem fuiſſe poſitum. Eandem autem

eſſe Serpentem

eſſe Serpētem: quæ pro uarietate linguarum ſub tot nominibus fuerit multiplicata: illo pariter probatur argumento: ꝙ Semerion de Miliari tantummodo loquitur: ſicuti de Cenchride Nicāder Dioſcorides Paulus atq; Lucāus apud nos. Alia autem nomina neq; in Cenchride: aut Miliari: neq; in ulla alia Serpentis ſpetie apud eoſdem auctores inueniunt. Sed et ipſe Auic. ſuum uiſus eſt errorem agnouiſſe. Nā quum de Miliari et Arachi antea locutus eſſet: poſtea de Famiuſo uerba faciēs: ita ſubinfert. Et ſermonem quidem in hoc Serpente attuli ſecundum extimationem: ſicuti ſermonem de illo qui eſt ante ipſum: et fortaſſe non eſt huius ordinis: ſed eſt ordinis putrefacientium: et cura eius eſt cura Viperarū ſecundum extimationem inquit Auic. de hoc Serpēte locutus ſum: hoc eſt: ſola ductus cōiectura: et nō habens certam de ipſo notitiam. Remedia etiā: quæ ad Cahari morſum Auicenna ſubiungit: ſunt fere omnia illa: quæ ad morſum Cēchridis Dioſcorides Pauluſq; notarunt: ſcilicet radix Ariſtolochiæ cum uino: radix aſphodeli. Quod tamen uerbum corruptum eſt apud Auic. Nam pro aſphodelo aſſoaſu ſcribitur. Centaurium: Gentiana: Semen Lactucæ: Semen Lini: Ruta ſilueſtris: pro qua apud Auicennam legitur Alharmel. Vnde error illorum manifeſtatur: qui ꝓ ſemine albarmel ſemē cicutæ quibuſ

Auic. uiſus eſt ſuum errorē cognouiſſe.

Verbum Aſphodilos corruptum eſt apud Auic.

Error illorū qui pro ſemi-

mine Alharmel ſemen cicutæ cõpoſitiõibus addũt

dam compoſitionibus addunt. Quod eſt uenenum (ut alibi oſtendimus) pernitioſum, niſi ꝙ dubitari poteſt quomodo Auicenna una cũ Alharmel etiã Rutam ſilueſtrẽ in eadẽ morſus Cahari Serpẽtis curatione nominauerit. Ego autem puto Rutã ſilueſtrẽ feciſſe expoſitionẽ ĩ margine poſitam. Poſtmodum uitio Codicis aliis medicinis inſertam. Neque enim dici poteſt alharmel hoc in loco Cicutam uel eius ſemen ſignificare: quum utrunqꝫ uenenum ſit: et nullam habeat contra Serpentum morſus efficatiã. Sed et inter has ipſas medicinas ad morſus Chaari ab Auicenna nominatas: duos alios errores inuenio: quoniã pro Cardamomo apud Dioſcoridem ſcripto inuenio Cinamomum apud Auic. Pro ſerpillo autem uolubilem. Minimus autem et fere nullus in Cinamomo error: quũ æque atqꝫ Cardamomum aduerſum animalia uenenata commendetur: Multo plus in uolubili herba delinquitur: quæ nullam habet contra Serpentes naturæ efficatiam. Serpillum uero tantam habet: ut uel hac cauſa illi inditum nomen quidam exiſtimauerint: quia Serpentibus aduerſetur.

Duo errores in uerbis Auicennæ.

Albertus Hydri Serpentis ſpẽm temere duplicaſſe.

Hydri quoque Serpentis ſpetiem uidetur Albertus temere duplicaſſe: Nam de eo loquitur capite proprio de Hydro: et altero de Andrio. Auicenna autem dubitat an Andrius et Hydra idem ſit Serpens licet de eis duo capita

ſcripſerit. Sed hanc Auicen. dubitationem ita ex Nicandro Dioſcoride ac Paulo ſoluimus. Quem Hydrum priores dixerunt: poſteriores Cherſidrum (ut inquit Nicandri expoſitor) uocauerunt: quoniam: tam terræ quam aquæ incola eſt. Dioſcorides tamen ac Paulus priſco uocabulo Hydrũ nũcuparũt: et quæ in morſu Hydræ ſigna ab Aui. referuntur: eadem apud Dioſ. ac Pau. in his: quos Hydrus momorderit: ſcripta reperiuntur. Sed et ea remedia: quæ in Andrii Serpentis curatione Auic. tradit: eadem fere Dioſ. et Pau. item ad eos ſanandos: quos Hydrus momorderit: præceperũt: adeo ut tum ex ſignis: tum ex modo curationis dubitari non poſſit Hydrum et Andrium eſſe eundem Serpentem apud Auic. atque ideo fruſtra ab Alberto qui in his Serpentum nominibus ſequitur Auicen. fuiſſe duplicatum. Sed et hic maioris fidei faciendæ gratia auctorum tum Arabum: tum etiam Græcorum ſententias parum diſcrepãtes tam ſuper Hydro: quam ſuper Andrio Serpẽtibus: uel potius Serpente: Quum unus et idem ſit: ſolis nominibus uariatus: ſubiũgemus. Signa morſus Hydri uel Hydræ apud Auicen. hæc ſunt. Morſus eius egreditur et dilatatur: et offuſcatur color eius. Et egreditur ex eo humiditas nigra: plurima: ac fetida ualde. Dioſ. autẽ ac Pau. de his: quos Hydrus momor

Auic. dubitatio ſoluitur.

Auicenna

Dioſcorides ac Paulus.

derit: ita ſcripſerunt. Vlcus dilatatur: et magnum fit cum liuore. Sanies uero ex ipſo nigra et multa ac fetida profluit: qualis ex depaſcentibus membrum ulceribus ſolet excerni. In Andrio autem licet alia ſigna morſus eius ſcribat Auic. eadem tamen in curatione remedia adhibet: quæ in morſu hydri Dioſc. ac Pauli adhibuerunt ſcilicet Ariſtolochiæ pondus drachmarum duarum cum uino: aut cum aceto cõmixto: ut ſcribit Auic. ut autem ſcribit Dioſcor. cũ Puſca: ſuccum Praſſii. emplaſtrum ex calce et oleo: ut ſcribit Auic. Vt autem Dioſco. ex cinere et oleo. Cortices radicis quercus: et farina ordei: et calamentum montanum: ut apud Auic. ſcribitur: Nam pro eo origanum apud Dioſco. ſcriptũ inuenimus. Accedit ad hæc ꝙ in hydro quidem Serpente citatur ab Alberto Semeriõ parum: aut nihil in ſignis morſus ab Auic. aut Dioſco. poſitis uarians. In Andrio autem omnino reticetur. De hæmorrhoo etiã: quæ eſt ſimplex Serpentis ſpeties: neq; diſtinguitur apud Græcos auctores: niſi per maris ac fœminæ differentiam: quorũ alter Hæmorrhous: altera Hæmorrhois nominatur: agit Albertus ſub tribus nominibus: Halſordio primũ: deinde Hæmorrhoo: poſtea Sabri: neq; animaduertit ſolam eſſe nominum nõ autem naturæ Serpentis differentiam. Cum ſit eadẽ in omnibus ſanguinem humanum exinaniendi uis: ut

De Hæmorrhoo Serpẽte agit Alb. ſub tribus noībus quum tamen ſit una Serpẽtis ſpeties.

etiam Albertus ipſe ſub eiſdem nominibus teſtificatur. Allegat autem in ſolo Sabri Semerionem: quē Sabrim idem met Alb. fatetur parum ab Halſordio differre. Verum in hoc Serpentis genere (ut dixi) nō eſt alia q̄ ſexus: aut nominum differentia: quoniam Hæmorrhous et Hæmorrhois sūt nomina græca. Halſordium autem et Sabrin barbara: forte idē maris ac fœminae diſcrimen importantia. Ideo rectius Auic. tacuit Haemorrhoum qui nomine tātum ab Alſordio: ſiue Sabri diuerſificat: niſi ꝙ poſtea Aui. alio capite hanc ipſam animantis ſpetiem ſanguinē humanum ſuo morſu exhaurientis ſub altero uocabulo ſcilicet Pediculo uulturis multiplicauit. Male (ut mihi uidetur) in eo Galenum allegās: qui de nullo alio reptili talem habente poteſtatem praeterq̄ de Haemorrhoo atq; Haemorrhoide loquitur: ſicuti etiā Nicander Dioſco. Pau. atq; Lucanus apud nos de ſolo Haemorrhoo atq; Haemorrhoide meminerunt: neq; aliam ſanguifluam Serpentis ſpetiem ſup addiderunt. Sed neq; Albertus eſt eius erroris: quē Auic. aſcripſimus: expers: immo tanto plus q̄ Auic. peccat: quoniam ait Galenum pediculum uulturis nominare: quum tamē Auic. dicit: et ipſe met Alb. affirmat pediculum uulturis graece memucle nuncupari. Sed ꝙ pediculus uulturis non ſit graeca appellatio: auſim pro certo affirmare. Memucle autem

Auicenna rectius q̄ Albertus.

Auic. uidetur male allegare Galenum in pediculo uulturis.

Alb. eiuſdem erroris cum Auicēna particeps.

Myrmecion ſpeties Phalã gii de qua Nicãder et Plin.

poteſt eſſe græcum uocabulum pro Myrmeceo po/ ſitum. Eſt autem Myrmecium ſpeties phalangii: de qua Nicander et Plinius quoq; in ſuis libris fecere mentionem. Cuius morſus traditur eſſe perexiguus adeo/ut uix ſenſu uiſus percipiatur. Qualem etiam eſſe morſũ Pediculi uulturis Galeno auctore Alb. atq; Auic. ſcripſerunt. Sed ꝙ hæc Phalãgii ſpẽs eã/ dem uim habeat ſanguinem humanum exhaurien/ di: quam Hæmorrhous: uel Hæmorrhois: neq; Ga lenus neq; alter græcus auctor: quem ſciam: prodi/ dit ſcripto. Verum in hoc reptili Alb. mendacium eſt euidentius: qui ait: ipſum naſci in inguine homi nis: et in pilis: et ſub aſelis: et eius morſum non uide ri: niſi quando multum creuerit: et tunc morſum eſ ſe uenenoſum. Et quod facit morſus aliquãdo erũ/ pere ſanguinem per uenã ani: et per nares: et ex ſto/ macho per uomitum: et ex pectore: et Pulmone: et ex radicibꝫ dẽtiũ: et aliquãdo ita magnificatꝫ tumor ꝙ nõ recipit medicinã. Quæ qdẽ ab Alb. ad litterã ſcripta: ſicubi gẽtiũ uera ſunt: nõ parũ Italiæ gratu/ landũ cẽſeo: quæ talẽ peſtẽ natã in corpore hũano nõ agnoſcit. Lõgũ eſſet: et forte legẽtibus faſtidio/ ſum. Si uelim oĩa partim Alb. partim Auic. errata: ubi de Serpẽtibus agũt: in lucẽ patefacere: Verũ ſat erit duos tantum alios ſubiungere: qui magis ad in/ ſtitutam de Dipſade et Vipera quæſtionem uidentꝫ

Alberti mẽdacium euidentius.

Italiæ gratulãdũ quæ talem qualẽ Alb. de pediculo uulturis refert nõ agnoſcit.

pertinere: De Dipſade ſupra diximus ſecundū Marſorum opinionem non eſſe ſpetiem a Vipera differētem. Verum ſecundum Nicandrum et plures alios eſſe ſpetiem per ſe ſimplicem tantum. Albertus autē ſitulam: quæ idem uidetur apud latinos ſignificare: quod apud græcos: Dipſas in duas ſpeties diuidit: alteram: quam græco uocabulo Dipſadem uocat: Alteram: quam generis nomine ſitulam. Et de hac ſecunda ſpetie dicit ꝙ eſt Serpens ex uarietate miro modo pulcher: ita ꝙ admiratione detinet intuētes. Sed eſt piger et paruus: et ita ignei ueneni: ꝙ ille q percutitur totus exuritur et in hyeme pellem deponit. Sed mirum in modum in hoc Serpente Alb. decipitur. Non enim ſitula. ſed ſcytale potius nominatur: et eſt ille quem poſtea paucis uerſibus interpoſitis ſub ſiſeculi nomine deſcribit hoc modo. Siſeculus eſt Serpens fere ſicut ille: qui ſalit ad duas partes: quem Græci amphiſelenen uocant: quaſi duo capita habētē: et morſus iſtius eſt ſicuti morſus illius quæ iſte quidam modus illius: licet ī hoc differat: ꝙ nō adeo expreſſe duo capita habere uidetur / et hæc de hoc Serpēte dicit Auic. Hæc qdē Albertus Auicēna autē: quem Alb. allegat: ita de eiſdē Serpētibus ſcribit libro quarto Capite de Serpēte ſciſcetali: Color eius ſimilis eſt ſalienti ad duas partes. Sed ille eſt deterior; et accidentia eius ſunt illa: et cura eius eſt

Albertus mirū in modū ī ſitula ſerpēte decipitur

Auicenna

Contra Aui-
cennam et
Albertum

illa cura. Verum contra Auic. et Alb. merito quiſpiam poſſit dubitare qualis ſit morſus: uel accidentia: quae ex morſu Amphisbenae conſequuntur. Qualis etiam modus curationis: ne uideatur id: qđ quaeritur: per alterum aeque ignotum manifeſtare. Hic autem error inde prouenit: quoniā uerba Alb. et Auic. de Sciſcetali et Amphiſelene: uel (ut dicere debuit) Amphiſibene: ſiue ſaliente. Ad utranq; partem ſunt uerba Dioſ. et Pau. de Scytale Amphiſibene: ſed male interpretata: quia (ut taceam nominum deprauationem de quibus non multum eſt Philoſophis mediciſq; curandum) non ſunt ſuo loco relata. Dioſcorides enim quum docuiſſet qualia ſunt accidentia: quae ex morſu fiunt Viperarum: et quis modus curationis: Poſtea de Scytale et Amphiſibene Serpentibus iſta ſubiungit. Similia autem his accidunt: quae a Serpēte Amphiſibene nominato: uel Scytale morſis eueniunt: Eadem autem ſunt remedia: quapropter in hoc genere non eſt opus propriam facere ſcriptionē. Oportuit ergo Auicennā uel Albertum qui uideť in his ſecutus Aui. Sciſcetalim et Amphiſibenem ſiue ſalientem ad utranq; partem eodem: quo Dioſc. ordine: poſt Viperas ſcilicet: collocare et ꝙ eoſdem facerent caſus: eandemq; exigerent curationem una docere: uel ſaltem ſi ordinem mutare uoluerunt. Quaenam eſſent eorum morſus

accidentia:

accidentia : et quæ curatio legentibus manifeſtare. Quod tamen uidentur in alio capite: ſed aliis nominibus feciſſe Harem ſcilicet et Carem/ de quibus ita ſcripſit Auic. capite Harem et Carem: Dixerunt quidam Arabes ſapientes: et exiſtimo ꝙ ſunt de genere Draconum marinorum/ aut aliorum / quos ambos nominauit Semerion ille ſapiens/ dicẽs ꝙ accidit ex morſu eorum illud: quod accidit ex morſu Viperarum: et ſimilatur ꝙ cura eorum ſit cura Viperarũ. Eadem fere Albertus de Harem et Carem ex Semerionis et Auic. autoritate. Qui tamen Semerion in Scyſcetali et Amphiſibene : ſiue ſaliente ad utranqꝫ partem non allegatur: adeo ut ueriſimile fiat Auic. atqꝫ Alb. de eiſdem Serpentibus tanq̃ diuerſis duo ſcripſiſſe capita: Alterum inſcriptione Scyſcetali: alterum Harem et Carem. Multo tamen plus peccauit Alb. qui Serpentem Scytalem a Græcis et etiam Latinis nominatum: non modo duplicauit: ſed etiã triplicauit ſub nomine Siſeculi: ſub Arem uel Carẽ: et ſub nomine Situlæ: et modo ꝓprii generis: modo alterius eſſe inſinuauit: hoc eſt Situlæ ſpetiem. Quod autem ſpeties altera Situlæ ab Alb. deſcripta ſit ea quam Græci atqꝫ Latini Scytalem nominant. et Dioſc. comparem facit in caſibus et morſus curatione Amphiſibene : conſtat ex his : quæ de eadem Situlæ ſpetie ſcribit Albertus : et de Scytale Solinus

Semerion.

Peccatũ Alb. maius Serpentem Scytalen nõ modo duplicauit : ſed etiam triplicauit.

atq; Lucanus. De ſitula ſua: que tamen non eſt ſitula: neq; ſpeties eius: ſcribit Alb. q; eſt Serpens miro modo pulcher: ita q; admiratione detinet intuētes. Sed eſt piger et paruus: q; ille quem percutit: totus exuritur: et hic Serpens in hyeme pellem deponit. Sed hæc eadem de Scytale Solinus ſcribit his uerbis. Scytale tanta præfulget tergi uarietate: ut notarum gratia uidētes retardet: et quoniam reptādo pigrior eſt: quos aſſequi nequit: miraculo ſuo capiat ſtupentes. In hoc tamen ſquamarum nitore hyemales exuuias prima ponit. Idem Lucanus de Scytale ſcribit. Et Scytale ſparſis etiā nunc ſola pruinis Exuuias poſitura ſuas. Quare luce clarius apparet Alb. pro Scytale ſitulam accepiſſe: et nominum uicinitate deceptum proprii generis Serpentem alteri contribuiſſe. Sed hic quidem error ad Dipſadem pertinet: quam Albertus ſub eodem genere cū Scytale poſuit: alter uero ad Viperam. Nam ſicuti Sciſeculū a ſitula (uel ſi recte loqui uelimus) a Scytale: ita etiam Tirum a Vipera eſſe ſpetiem differentem exiſtimauit. Quēadmodum eiuſdem Alb. libro ſecūdo de Animalibus indicant uerba: quæ in hunc modum ſcripta inueniuntur. Omnia enim genera Serpentum faciunt Oua præter Tirum: ut dicit Ariſtoteles: et eſt corrupta ſua littera: quoniam ille: qui uere eſt Tirus notus eſt apud nos: et fit ex ipſo Theriaca. In qui-

Albertus Tirum eſſe Serpentem diuerſum a Vipera exiſtimauit.

bus uerbis Alb. duo ſunt errata : alterum : ꝙ igno rauerit arabicæ translationis conſuetudinem : Tirū pro Vipera ſæpiſſime ſupponentis : Alterum multo maioris ad uitam momenti : ꝙ Serpētem ex qua uera Theriaca conficitur : eſſe Ouiparam non autem Viuiparam exiſtimauit contra omnium ueterum et præcipue Andromachi : qui primus docuit Viperas et non alias Serpentes Theriacæ admiſcere præceptum. Vtrum autem Alb. hunc errorem ſicuti pleroſque alios : ab ipſo Auicen. acceperit quum in eiuſdem Auicen. libris ex Arabica in linguam Latinam translatis appareat Tirum et Viperam tanquam diuerſos Serpentes frequenter nominari : nō poſſum certiſſime diiudicare. Fieri enim poteſt : ut Auicen. interpres pro Vipera Tirum : id eſt : genus pro ſpetie aliquando poſuerit : quod non adeo fuiſſe errorem : quantum dediſſe aliis non animaduertentibus errandi occaſionem : exiſtimamus.

Duo errata Alberti.

Andromachus primus docuit Viperas Theriacæ admiſcere.

Quod ſi Auicenna ubique eodem uocabulo utitur : alphe ſcilicet : quod apud Arabes ſignificat Viperam : multo plus ipſe aliquando quam eius interpres aberrat. Nam nomen ſpeciei ſimplicis ponit pro nomine generis : ut quum Libro quarto capite de ſpeciebus Serpentum ſcribit hæc uerba.

Et ordo ſecundus de Viperis : quarum ſpeties ſunt diuerſæ : de eis enim ſunt Viperæ Aleliſati :

et de eis ſunt faciẽtes ſitire: et reliquæ quas dicemus ꝙ Serpentem facientem ſitire: quam Græci Dipſada uocant: pro ſpetie Viperæ nominet: quum ſit eadem: quæ Vipera Serpens ſecũdum Marſorum ſententiam: uel Viperæ q̃ ſimillima ſecundum omniũ aliorum: et ipſius quoq; Aui. opinionem: facile poſſit tolerari. Sed ꝙ Serpẽtes Quercinas: quod genus eſt a Viperis diuerſum: et a Græcis Dryini (ut antea diximus) nominantur. Quia in Quercuum radicibus habitant: quod poſtea Aui. in aliarum ſpecierũ Serpentum enumeratione Ilicinium uocat: uel non faciens inter Quercum et Ilicem differẽtiam: uel forte putans Quercinas eſſe ab Ilicinis differentes deceptus nominum (ut in multis aliis oſtendimus) diuerſitate. Quod inquam et Quercinas et multas alias: de quibus ſe dicturum promittit: uult eſſe Viperæ ſpeties: hominis eſt ſpetiei nomine pro nomine generis abutentis. Si quidem Alphe Viperam ſignificat apud Arabes: quæ ſimplex eſt ſpeties ſecundum Ariſtotelem, Nicandrum, Dioſcoridem, Andromacum, Galenum, et Paulum ac reliquos Medicos uetuſtiores. Auic. autem interpres ſcribi Alphem uerbum arabicum Tirum interpretatur: quaſi Theriũ uelit dicere: nomẽ generis ponit pro nomine ſpetiei. quod ab omnibus hominibus frequenter ſolere fieri teſtatur Galenus in expoſitione libri ſecundi de

uictu acutorum. Et hoc ſane uidemus non modo apud Galenum: ſed etiam apud Ariſtotelem in hac eadem Serpente factitari: ut quum Galenus ait in libro de Theriaca ad Piſonem. Primum Andromacum Theria: id eſt: Viperas Theriacæ admiſcere inſtituiſſe: et quum eodem in loco alteram quoq; probat etymologiam: quam nos libro noſtro de Plinii: atq; aliorum medicorũ erroribus inſcripto niſi eiuſdem Galeni autoritate: licet inibi Galenum nominatim nõ citauerimus: ĩſeruimus: Vbi diximus Theriacam Andromachi: de ea enim tũc loquebamur: et Trociſcos Theriacos inde habuiſſe nomẽ. Quoniam ex Theriis: id eſt: Viperis: quæ ex genere ferarum ſunt: conficiuntur. Sed cur inquiunt aliqui nõ potius Viperini dicantur q̃ Theriaci: ſiue latine ferales a nomine ſcilicet Serpentis proprio: et non cõmuniori? Et quid uetat: inquiã ego: ita eoſdẽ Trociſcos latine Viperinos nominare, ſicuti græce Theriacos? Quãdoquidem Plinius uir eruditiſſimus ſalem Theriacum eadem apud Græcos ratione Theriacum: qua Trociſci Theriaci, nominatũ, quia uidelicet ex Viperis fit, maluit dicere Viperinũ, q̃ nomine ĩfauſto feralem: libro ſcilicet. xxx. Cap. tertio. Vbi ita ſcribit. Item gallinacei cerebrum recentibus plagis ſale Viperino in cibo ſumptum. Eadem eſt ĩ tota antidota ratio: quam (ſi libuerit) poſſumus Vi-

Genus ſæpe pro ſpetie ponitur: nõ modo apud Gal. ſed etiam apud Ariſto.

Vnde theriaca Andromachi nomẽ traxerit.

Obiectio aliquorum.

perinam nominare:ut eam̃ Græci aliquando ἀντί/
δοτον δι' ἐχιδνῶν: id eſt: antidotũ ex Viperis no/
minant. Quid enim refert Antidotum Viperinum
uel Antidotum ex Viperis nominare? Quũ æque
fiat ex Viperis denominatio? Qui autem etiam aiũt
Theriacam nõ poſſe apud Græcos ob id ſortiri no
mẽ ꝙ Theria:id eſt:feras in ſui compoſitionem ad
mittat. Quoniam quum fera ſit nomen ualde gene
rale:non magis ex ui uocabuli Viperam: q̃ etiã Ba/
ſiliſcum intelligeretur eſſe ad Theriacæ compoſitio
nem recipiendum. Non animaduertunt eandem ra/
tionem etiam in ipſos reciprocare. Quoniã ſi ideo
Theriaca græce dicitur: Latine autem feralis (ut ipſi
interpretantur) quoniam confert contra morſus fe/
rarum:deberet etiam contra Aprorum. Leonum et
Elephantum morſus auxiliari: quos eſſe ex ferarum
genere nemo dubitauerit. Quare neutra etymolo/
gia poteſt pro uera defendi: niſi in utraqꝫ nomẽ ge/
neralius in ſignificato ſpecialiori capiatur. Sicuti au
tem in tota antidoto utrãqꝫ probamus auctore Ga
leno etymologiam: et illam ſcilicet: quæ ab uſu: quẽ
præſtat contra feras uenenatas: aſſignatur: et alterã:
quæ a feris: quæ in ipſa cõmiſcentur. Nõ ſunt autẽ
aliæ q̃ Viperæ: ita in Trociſcis Theriacis unã tantũ
admittimus: ꝙ uidelicet ob id ſint Theriaci noíati.
Quoniam ex Theriis: id eſt: Viperis conficiuntur.

Neq̄.n.de ipſis æque atq̄ de tota antidoto : cuius ſunt una portio: dici poteſt: q̄ contra omnia Animalia uenenata auxilietur. Superuacuum enim Andromachi et aliorum ueterum Medicorum ſtudiū extitiſſet: tot Medicinarum uires in una compoſitione commiſcere: et ſcrupulatim colligere: ſi ſoli Trociſci Theriaci eundem nobis effectum poſſint præſtare. Niſi forte quis putet Andromachi cōpoſitioni alias adiūgi medicinas: nō p̄p Serpētes: ſed plurimos morbos: quos pōt ſanare Theriaca: Soli autem trociſci Theriaci nō poſſunt. At q̄ et ad illa ēt quotcunq̄ q̄s enumerauerit uenena : Altera Antidotus priuſq̄ Theriaca adinuēta: ſufficiebat: quæ ab inuētore Mithridates cognominat̄. De hac.n. Galenus Libro de Antidotis primo ita ſcribit. Ad Viperarū q̄dē uenena melior eſt Theriaca q̄ Mithridates: ad alia uero nihilominus Mithridates : ſed ī q̄buſdā ēt melior. Eādē ēt ſententiā Galenus libri eiuſdē ſecūdo uolumine repetit: ubi ait ſe uelle a Mithridate īchoare: q̄ ad plurima q̄dē alia uenena maiorē hēt q̄ Theriaca efficaciā. In uno aūt ſolo relinquit̄: quod a Vipera icitur. Auicēna quoq̄ libro q̄nto capite d̄ cōfectiōe Mithridatis nō alid̄ q̄ Galenus de Mithridate ſentit. Ita.n.de ipſo eodē capite ſcribit. Deīde poſtq̄ accidit Andromacho illd̄ q̄d exp̄tus fuit ſup̄ iuuamentū Carniū Serpentū et aliorū addidit ī eo

Antidotus Mithridates ab inuentore dicta.

Galenus Libro de Antidotis.

Auicē. idē q̄d Gal. d̄ Mithridate ſentit.

Trociſcos de Viperis/et alteratū eſt parum per ad/ditionem et diminutionem/ fuit ergo Theriaca magna in multitudine iuuamenti. Verūtamen Theriaca magna eſt magis iuuatiua ipſo in re una/et eſt uenenum Serpentum. In reliquis uero rebus nō dimi/nuitur Mithridatum a Theriaca diminutionē / de qua ſit curandum. Immo eſt magis additi in pluribus eorum iuuamenti: et confidentioris utilitatis. Haec autem duorum auctorū uerba / et ſi plurimū conſentire uideantur: non parum tamen/ niſi ea recte intelligamus/diſſentiūt. Et ſi enim tam Galenus q̄ etiam Auicē. conueniant in hoc ꝙ Mithridates ſit aeque ad omnia alia utilis: uel etiam utilior i qui/buſdam q̄ Theriaca / Diſcrepant tamen quoniam Gal. uult Theriacam contra morſus Viperarū plus habere efficaciæ. Auic. autem non cōtra Viperas tantum: ſed contra Serpentes ſimpliciter/niſi ꝙ (ut poſtea ſumus oſtenſuri) Serpentis nomine non quicū/qȝ Serpens/ſed Vipera tantum etiam apud Auic. ali/quando ſignificatur/et quidem eſt rationabilius Viperas/ſeu carnes Viperarum/ex quibus Trociſci theriaci conſtant/non contra omnes Serpentes: ſed cōtra ſe potius eſſe medicinam. Nam (ut inquit Galenus libro de Theriaca ad Piſonem) ſicuti ad morſū Crocodilli adeps eius uulneri illato mirabiliter pro/deſt: et Mygale ſerpens pariter trita: et ſuper impoſita morſus

Gal. lib. de Theriaca ad Piſonem.

ſita morſus

ſita morſus ſuos abſq; dolore ſanat, ita et quos Vipera momorderit: Carnes eiuſdem Serpentis ſimiliter tritae: et ſuper uulnus poſitæ curant. Forte eſt et alia inter Galenum atq; Auic. diſcordia. Quoniam Gal. non in rebus aliis q̃ plurimis: ſed in uenenis tãtum ait Mithridatem eſſe Theriaca potiorem. Quare uidetur ſermo Aui. multo eſſe generalior: et ideo nõ parum a ueritate deuiare: quum ſint quidã morbi præter illos: qui ex uenenis contrahuntur: contra quos eſt Theriaca iuuantior. Quod quidem Gal. Libro primo de Antidotis declarat his uerbis. Illas quæ paſſiones ſanant facultates: quæ non extrinſecus imponuntur: ſed intus aſſumuntur. Medici Antidotos nominant. Tres autem ſunt primæ earum differẽtiæ. Quædam enim propter mortifera Pharmaca exhibentur. Quædam morſibus Animalium uenenatorum. Quædam uero aliis Paſſiõibus: quæ ex uitioſo uictu contingunt: auxiliantur. Quædam autem tres profitentur utilitates: ſicuti illa: quæ Theriaca uocatur. Quam compoſuit Andromachus repudiata Mithridate: quæ et ipſa ab eo qui eam compoſuit. Nomen accepit. Ex qbus Galeni uerbis duo maxime elicimus: non modo in Viperæ morſu: ſed etiam in multis citra uenena paſſionibus Theriacã eſſe Methridate potiorem: et præterea ſolam Andromachi compoſitionem ſimpliciter Theriacam no-

Alia inter Galenũ et Auicẽ. diſcordia.

Quid Antidotus et eius differentiæ.

Sola compoſitio Androma

chi Theriaca ſimpliciter nominatur.

Galenus libro.xi.de ſimplici medicia.

minari:alias autem compoſitiones non Theriacas: ſed Antidotos tantummodo nuncupari. Quam itidem nominis differentiam poſſumus ex multis aliis apud Gal.locis demonſtrare:ſicuti ex illo: quem p initia noſtræ diſputatiõis ex libro.xi.de ſimplici medicina citauimus:quum de Viperis ad Theriacæ cõpoſitionẽ eligẽdis ſermo haberetur: de quibus Gal. ita ſcriptitauit. Tutiſſimum autem eſt cauere Viperas:quas in talibus locis ſcilicet aridis et ſalſuginoſis uenantur:ſiue ad uſum cibarium:ſiue ad Pharmaci compoſitionẽ. Quale eſt iſtud celeberrimũ : quod omnes medici Theriacem nominant . In libro etiã de Theriaca ad Piſonem plane Gal. oſtendit nullam fuiſſe ante Andromachum Antidotum : quæ Theriaca diceret̃:q̃uis eſſet et illa cõpoſitio:qua rex magnus Antiochus contra omnia Animalia uenenata uſus dicit̃:et altera Mithridates a Rege Mithridate:cuius fuit inuentũ appellata. Ita.n.de Mithridate Rege et de Antidoto ab eo inuenta libro: quo diximus:Gal.ſcribit:Inquiũt.n. q̄ et Mithridates ille bellator magnus Theriacã quidẽ nõ aſſumpſit (nondũ.n.erat)ſed alterã multæ mixturæ Antidotũ q̃ et ipſa ab eius noie uocitat̃.Quod ſi(ut iq̃t Gal.) tẽpore Mithridatis nondũ erat Theriaca: neq; etiã Antiochi Theriaca fuit:q longe ætate præceſſit . Si quis uero mihi Pliniũ obiiciat:ut ſane animaduerti

in quodam libello de Serpentibus edito mihi fuiſſe (meo tamen ſupreſſo nomine)latenter obiectum fa cientem de Theriaca Antidoti mētionem: uel plus me Galeno credere ubi de nominibus græcis præſer tim medicinalibus agitur:uel neq; Plinium (ſi uer-ba eius diligentius inſpiciantur)quicq̃ a Gal.diſſide re:reſpondebo.Quum.n.Plinius circa finem libri uigeſimi de naturali hiſtoria unā compoſitionē re-tuliſſet:quæ cōſtat ex Serpillo.Opoponace.Milio. Trifolio.Anithi et feniculi.Aniſi.Ami.Apiiq; ſe-minibus:et farina Erinacea. Poſtmodum ita ſubiū git.Hæc Theriaca magnus Rex Antiochus aduer-ſus omnia uenena uſus traditur. Quaſi idem uolue rit Plinius de hac compoſitione: quod etiam Gal. de Mithridate Antidoto dicere:licet nondum foret tempore Antiochi:ſicuti neque Regis Mithridatis Theriaca Antiochum: tamen compoſitione antea ſcripta pro Theriaca uſum:ſicuti etiam ſua cōpoſi-tione Mithridates.In eandē ſententiā Auic.de Mi-thridate Antidoto loquēs illa protulit uerba: q̄ ēt ſupra recitauimus:ꝙ ante Andromachū cōpoſitio Mithridatis fuit Theriaca magna ĩ multitudine iu-uamēti.Theriaca ergo Diateſſarō eatenus et ipſa dr̄ Theriaca:q̃tenus uicē ſupplet theriacæ et Alliū eadē rōne Ruſticorū Theriaca aliquādo a Galeno noīat̄ quia quum theriaca Ruſtici careant: Allio utuntur

Cur theriaca Diateſſaron.

Alliū Theriaca Ruſticorū

uice Theriacæ. Galenus etiam eodem de Theriaca ad Piſonem Libro quum multa de Antidoto Mithridate dixiſſet: et modum quo eius compoſitionẽ Rex Mithridates inueſtigaſſet: edocuiſſet. Poſtmodum illa uerba ſubiunxit. Poſtea uero Andromachus Neronis Archimedicus quædam addẽs. Quædam autem et adimens ſcilicet de Mithridatis cõpoſitione (de ea enim fuerat ſermo) fecit eam Antidotum: quæ Theriaca nominatur: miſcens una cũ aliis non paruam Carnis Viperarum portionem. In q̃bus uerbis Gal. innuit: et ſolam Andromachi compoſitiõem Theriacam ſimpliciter nominari: et cauſam pariter oſtendit: ob quam præcipue ipſa ex omnibus aliis Antidotis Theriaca uocetur: Carnis uidelicet Viperarum commixtionem. Nam ſi a ſola: quam præſtat contra morſus Serpentum: utilitate idem nomen indipiſceretur: tunc ante inuentionẽ Theriacæ Theriaca fuiſſet: quũ Antidotus Mithridates ad eoſdem morſus Viperino tantum excepto non minus ualeat: immo ad quoſdam ex eis multo plus: ut loco ſuperius allegato Gal. ĩquit: q̃ Theriaca. Alexander quoq; ultimo primi libri Problemate: in quo quærit cur his quos Dipſas momorderit: cum ſiti premantur intolerabili: Theriaca tamen: q̃ calida eſt et ſicca: nihilominus ſitim ſedet. et nõ magis exaugeat. Manifeſtum ſe facit ex ſuo Sermone

Alexander ultimo primi libri problemate.

de Theriaca ſimpliciter prolato unam tãtum exiſti-
maſſe Antidotum Theriacam nominari quæ i ſua
Viperas recipit compoſitura. Si quidem in ſolutiõe
Problematis circa finem ait: Carnes Viperarum ali
is ſimul medicinis: quæ in Theriaca ponuntur: ad
mixtas uim habere naturalem cõtra omnia Anima-
lia uenenata et exitialia Pharmaca reſiſtendi. Ex q-
bus etiam Alexandri uerbis illud cõſtare poteſt: nõ
Carnes ſolas Viperinas: uel etiam oleo et anitho cõ
ditas: ſed cum aliis pluribus Medicinis pluſq̃ ſexagi
ta numero in unam quodammodo naturam con-
fuſis id quod uult etiam libro de Theriaca ad Piſo
nem ſæpius a nobis allegato Gal. tantam habere cõ-
tra omnia uenena: ſed præcipue Viperæ poteſtatẽ.
Quare ut ad Trociſcos theriacos: a quibus noſtra
cœpit diſputatio reuertamur: quum non haberent
ipſi maiorẽ q̃ Carnes Viperinæ: a quibus ſola ſimila
gine ſuperabundãt contra Venena efficaciam. Si q-
dem hæc non ad uim Carnium augendam: ſed po-
tius ad Trociſcorum formatiõem eſt ſuperaddita:
non ſunt iidem Trociſci ab utilitate quam ferunt:
ſed potius ab ea/quæ in ipſis continetur/fera græco
uocabulo Theriaci cognominati. Alioquin occur-
reret quæſtio cur non et Carnes ipſæ per ſe Theria
cæ dicerentur. Quæ quidem quæſtio illis eſt inſolu
bilis/qui ſolam eius nominis cauſam aſſignãt utili-

tatem:nobis autem facillima:qui nõ uſum: ſed po-
tius id quod continetur aſſignamus. Carnes ſi qdẽ
Viperinæ non ſe ipſas continent:ſed potius in alte-
ris continentur. Iccirco non conſueuere medici car-
nes Theriacas:ſicuti Trociſcos Theriacos: et ſales
quoq; Theriacos:qui et ipſi ex carnibus Viperinis
quibuſdam aliis additis cõficiunt̃:appellare. Quod
ſi quis ſpreta loquendi cõſuetudine Viperæ carnes
uelit etiam Theriacas nominare:ſciat ſe nihilo pluſ
q̃ Viperinas ſignificaturũ:uel ſaltem uſurum uoca
bulo ualde generali omnẽ medicinã: quæ quo uis
modo poſſit contra aliqua uenena prodeſſe: ſignifi
cante. Ne autem multum ex nominis ambiguitate
laboremus:ſciendum eſt tres eſſe(ut antea diximus)

Tres Antido torũ ſpeties.

Antidotorũ ſpeties. unam:quæ ualet contra Phar-
maca mortifera:quæ ſcilicet uel per cibum:uel ꝑ po
tionem aſſumpta hominem interimũt. Alterã:quæ
prodeſt contra morſus quorũdam Animalium ue-
nenatorum:ueluti Canis rabidi:Scorpionis: Phalã
giorum:et Viperarum:et tales Antidotos(ut inquit
Gal. ſuo de Antidotis libro)Medici iuniores: quo-
rum unus fuit Aſclepiades:ſoliti erãt Medicamenta
Theriaca nominare. Tertia Antidotorũ ſpeties eſt:
quæ morbis ex uictu prauo contractis auxiliatur. Si
qua uero Antidotus:ut illa:quam inſtituit Andro-
machus: omnibus malis (quæ diximus) opitulatur:

hæc nō Theriacum Pharmacum: ſed Theriaca ſim pliciter nominatur. Quo circa Gal. quum eodē de Antidotis libro de multis Antidotis faciat mētionē quæ contra medicamēta mortifera et morſus uenatorū animaliū mire proficiunt: ſicuti de Mithridate Athanaſia ambroſia Philippi Macedōis: et Antidoto ex ſanguinibus: et altera ex ſinco nuncupata: nullā tamē ex his putat Theriacæ nomine inſigniendā ſed tantum Andromachi compoſitionē: quā non Medicinā Theriacā: ſed Theriacā ſimpliciter nominat. Si uero Arabes et quidam latini pluſq̄ oporteat: aliquando Arabibus crēdentes fuſius utuntur hoc nomine Theriaca. Nos in græco uocabulo maiorē Græcis auctoribus fidē adhibendā iudicamus. Quāquā et ipſi Arabes (ſi ea quæ diximus ſupra de Theriaca Antiochi: de Theriaca Diateſſaron: et Allio Theriaca Ruſticorū memoria repetāt) facile poſſunt in unā cū Græcis concordiā reuocari. Et ſi enī ſecūdo Canonis capite de ſquilla Auic. dicat ꝙ eſt Theriaca uenenoſis: et d̄ Opoponaco pariter quod cum Ariſtologia ad puncturas bibitum eſt Theriaca: et ſimiliter eius ſuccus. Idem tamen Auic. fatetur eodē in libro impropriā eſſe locutionē quū ſimplex Medicina Theriaca dicitur: Quoniā (ut inquit) nomē Theriacæ dignius attribuitur medicinis artificialibus; id eſt: Compoſitis: et nomē Bezaar ſingula-

Differentia inter pharmacū Theriacū et Theriacā ſimpliciter.

Maior ī Græco uocabulo Græcis fides q̄ Arabibus adhibenda.

Impropria locutio quum ſimplex medicina Theriaca nominant̄ auctore Auicenna.

ribus cadentibus ſecundum naturam. Licet alias idẽ Auic. Bezaar cum Theriaca uideatur confundere: ſcribens in hunc modum. Albezaar et Theriaca ſũt omnes medicinæ/quarum proprietas eſt/ut conſeruent ſanitatem: et uirtutem ĩ ſpiritu/ut expellat nocumentum ueneni a ſe. Mihi uero uidetur nomen Bezaar apud Arabes ſignificare idem: quod apud Græcos Alexipharmacum: quod eſt uocabulum generale ad omnia remedia: ſiue contra morſus aĩaliũ uenenoſorum/ſiue contra uenena mortifera/ſicuti aconitum/argentum uiuum/atq; ſimilia/quæ uel per cibos/uel potiones noſtris corporibus inferuntur.

Bezaar apud Arabes idem quod Alexipharmacum apud græcos.

Pharmacum autem Theriacum/ſeu medicina Teriacalis (ut medici iuniores loquuntur) tantũ ad morſus Serpentum (ut ſupra diximus) ex Aſclepiadis medici autoritate accõmodatur. Quod etiam ipſum indicat nomen a Theriis: id eſt/animalibus uenenoſis deriuatum. Simpliciter autem Theriacam Galenus (ut diximus) nominat ſolam Andromachi compoſitionem. Quare (ut opinor) Nicolus Florẽtinus non ſatis recte de eiſdem nominibus Libro quarto capite de medicinis Bezaaralibus determinauit/ſcribens hæc uerba. Videre potes quod iſta duo nomina Bezaar et Theriaca tripliciter poſſunt ſumi (ut innuit Serapio in ſimplicibus capite de lapide Bezaar) uno modo largiſſime pro omni Medicina principaliter

Aſclepiades Medicus.

Nicolus Florentinus non recte de Bezaat et theriaca determinat.

paliter: uel ſecundario faciente ad liberationem a ue
nenis. Alio modo large pro medicinis Bezaaralibus
ſupradictis: et tertio modo ſtricte: uerbi gratia. The
riaca pro Theriaca ipſa; quæ eſt una Cõfectio dicta
Theriaca magna/uel liberans / et dicitur Theriaca
Galeni: et eſt illa: in qua ĩgreditur Caro Tiri: et nõ
propterea (ut multi accidunt) uocata eſt Theriaca.
Immo propter ſuæ uirtutis Theriacalis excellentiã
nomen generis ſortita eſt: et ſuo nomine meruit ap/
pellari: et eſt de qua intelligitur: quum abſolute pro
fertur: et conſimiliter Bezaar ſtricte ſumptum dicitur
de quodam lapide qui præ excellentia ſuæ Bezaara
lis uirtutis nomine generis conſimiliter uocatus eſt.
Hæc quidem Nicolus: ex quibus uerbis apparet ip/
ſum quoq; iſta duo nomina Bezaar ſiue Alexiphar
macum cum Theriaca confundere, Quum tamen
Bezaar apud Arabes: ſicuti Alexipharmacon apud
Græcos ſit tam medicina ſimplex q̃ etiam compoſi
ta. Theriaca autem tantum compoſita: et non quæ
cunq; ſed quam Andromachus dicitur compoſuiſ/
ſe. Quare neq; largiſſima: neq; larga acceptio The/
riacæ apud ipſum recta eſt, Tertia uero arctiſſima:
et ipſa ob id poteſt improbari: quoniam Theriaca
ita accepta non eſt Gal. Theriaca: ſed Andromachi
potius. Videtur autem Nicolus nimium Auicennæ
falſo Galenũ calumnianti credidiſſe: ꝙ fruſtra An/

Nicolus nimium credidit

Auicennæ falſo calumniãti Galenum.

dromachi Antidotum quædam addẽdo : et quædã ſubtrahendo cõmutaſſet: nulla uidelicet ductus neceſſitate/ſed ſolũ ut eiuſdẽ Antidoti ſibi titulũ uſurparet. Quũ tamẽ Galenus in ſuis omnibus de Theriaca Antidotis tractatibusq; maxime probet Andromachi cõpoſitionẽ: et eã ſolã (ut ſæpe diximus) nominet Theriacã: tanq̃ omnium aliarum Antidotorũ utilitates cõplectentẽ: atq; iõ ubiq; illã ſeruare ſtudeat icorruptã. Quod uero etiã Nicolus illos repræhẽdit: q Gal. Theriacã ĩde dictã putãt: ꝙ ex Tiri carne conficiat. Forte melius illos repræhendiſſet/

Nicolus non animaduertit ſe male Galenũ repræhendere.

qui uerũ Tirũ non agnouerunt. Non animaduertit autem uir iſte alioquin Gal. doctrinæ ſtudioſus/ſe principi Medicorum homini nõ minus litteratura: q̃ etiam Medicinæ arte conſpicuo imputare: ꝙ male ſui Antidoti nomẽ fuerit interpretatus: et eius

Error Nicoli et aliorum exiſtimãtiũ Theriacã non a feris hoc eſt Viperis q̃ ſũt ex ferarũ genere dictã quas in ſua mixtura recipit: ſed quia

ignorauerit ſignificationem. Vt autem hic Nicoli error: et aliorum idem exiſtimantium euidentius appareat: ſubiiciã Galeni uerba: quæ libro de Theriaca ad Piſonem ita de eius uocabuli ſcribit etymologia: Quia uir iſte Andromachus.ſ. (de eo enĩ ſtatim antea locutus erat) miſcere Pharmaco Theria: id eſt: Viperas: quæ ſunt ex genere ferarum uenenoſarũ: excogitauit: nõ ſolum quoniã ad morſus earũ bene cõgruit: Theriaca a nobis dicitur: ſed quia ẽt ipſas feras uenenoſas Viperas.ſ. ĩ ſua mixtura recipit

propter ambo promptum fit nobis Theriacam nominare. Verum hic error Nicoli: qui tamen (ut uerũ fatear) non eſt error ipſius: ſed aliorum ſua ætate celebris nominis autorum : ex quorum libris accepit: forte poſſit tolerari ob eã: quã uitiatã habemus : ac mutilatã librorũ Gal. de Theriaca translationẽ. Gẽtilis autẽ in expoſitiõe quinti Canonis Auic. capite de theriacis magnis utrãq; admittit Theriacæ ſignificationẽ: q uidelicet dicaẽ ab effectu ſuo cõtra Serpentes: et alias Medicinas uenenoſas: et a carne Tiri nõ tñ utrãq; in una et eadẽ Theriaca: ſed potius diuerſis. Ita. n. capite antedicto de Theriacæ noĩe ſcribit. Quum nomẽ Theriacæ ſumiẽ ab effectu : quia eſt cõformis uenenis: Imponitur omnibus medicinis cõferẽtibus ad Venena: et ad difficiles paſſiones: et dicunẽ medicinæ Theriacales: ſiue ſimplices : ſiue cõpoſitæ: ſicuti Alliũ uocaẽ Theriaca Ruſticorũ a Galeno. xii. Therapeuticæ: et Pira Theriaca Fũgorũ: et ſic de multis: et ſic diciẽ Tiriaca Diateſſarõ: in qua nõ intrat Caro Tiri: et hoc mõ ſũmit nomen Tiriacalis Auic. de uiribus Cordis et ſecũdo Canonis cap. xx. Cũ aũt hoc nomẽ ſummitur a carnibus Tiri: cadit ſolũ ſuper Tiriaca illas recipiente: hæc q. dem Gentilis. Qui ſi forte interrogaretur qũo Pira recte dicantur Theriaca fungorum : quum fungi non ſint Serpentes. Nomen autem Theriacæ ſit a

ad earũ morſus proficiat.

Gentilis in expoſitione quinti Canonis Auicennæ.

Theriis: id eſt: Serpentibus deriuatum. Non aliud (ut opinor) ad hoc reſponderit: niſi quod pauloãte uerba ſupraſcripta notauerat ex cuiuſdã Arabis Azarangi nomine auctoritate: ꝙ uidelicet Theriaca dicitur: quia confert uenenis Serpentum: et aliarũ medicinarum uenenoſarum. Hoc enim nomen (ut inquiunt) habet duas partes. Vnam Tiri: quæ ſignificat Serpentes: alteram ka. quæ ſignificat medicinas uenenoſas. Quare propter ſecundam partem nominis Theriaca quæ eſt ka. uidetur Azarangi atq; Gẽtili ipſum ſequenti Pira recte dici fungorum: qui ſunt uenenoſi Theriacã. Pudet me aliquando quũ uideo celebres in arte medicinæ uiros circa medicinalia nomina tam pueriliter aberrare. Quãquã utinam uſq; ad nomina eorum errata terminarentur: et non etiam in res ipſas uitæ periculoſas præcipitarent. Quod in Tiri (ſic enim ipſi nominant) carne tam neceſſaria ad theriaces compoſitionem Medicina factum uſq; ad hæc tempora demonſtrauimus. Quantum uero ad Pira attinet: quæ fungorũ Theriaca dicuntur: etiam antea declarauimus: Cur Alliũ a Galeno Theriaca nominetur. Idem autem de Piris eſt ſtatuẽdum: ꝙ uidelicet eatenus fũgorũ Theriaca nominantur: quatenus eundem habẽt effectũ cõtra uenenum Boletorum: ſiue fungorum: quem contra omnia uenena Theriaca. Quod autem idẽ

Celebres in arte Medicinæ uiri pueriliter aliquando aberrãt: nõ ſolũ in noibus: ſed etiam ĩ rebus.

Gentilis inquit: ꝙ quando hoc nomē Theriaca ſū-
mitur a Carnibus Tiri cadit ſolum ſuper Theriaca
illas recipiente. Forte rationabilius eadem uerba ita
protuliſſet. Cadit ſuper uera theriaca: quæ carnes Vi
peræ recipit. Quoniam aliæ compoſitiones nō ſūt
uerae Theriacæ: ſed per quandam Metaphoram ita
cognominantur. Sed etiam ipſa uera Theriaca non
ſolum a Serpēte: quem recipit: dicitur Theriaca: ſed
etiam ab uſu: quem affert contra morſus Serpētum.
Quare diſtinctio Gentilis ꝙ aliqua Theriaca a re-
cepto: aliqua ab effectu tantum nominetur: non eſt
omnino comprobanda; quum nulla ſit ſine carne
Serpentis uera Theriaca: et illa: quæ hanc recipit du
plici ratione (ut antea Gal. auctoritate monſtraui-
mus) Theriaca nuncupatur. Sed forte tam longa de
nominibus quæſtio magis ſit Grāmatiſtis q̃ Philo
ſophis Medicis ue conueniens. Quoniam (ut in-
quit Gal. et quodā de ſimplici Medicina loco et plu
ribus aliis) nō ex uerborum: ſed rerum potius cogni
tione curatio morborum perficitur. Quia tamē du
dum animaduertimus fuiſſe nos ī libro de Plinii at
ꝗ aliorum Medicorum erroribus inſcripto longis
ſermonibus ſuper uocabuli Theriaca etymologia a
quibuſdam Medicis atꝗ leguleis taxatos: coacti fui-
mus et ipſi nunc primum data nobis occaſione ī no
ſtri defenſionem fieri uerboſiores. Qua ſimul etiā

Aliæ theriacæ nō ſunt ueræ theriacæ ſola Andromachi eſt ueraa theriaca.

Diſtictio Gē tilis đ Theriaca nō eſt omnino comprobanda.

Auicénæ interpres excuſatur: qui Viperam Tirum (q̃uis Therium dicere debuit)aliquando interp̃tat̃. Hunc autem ipſum interpretem ideo excuſandum cenſuimus: ꝙ putauerimus fuiſſe errorem Serapiõis quod fuit interpretis uitium. Sed quomodo íd cui quam errori tribuimus: quod neqꝫ eſſe errorem iudi cauimus? In eo etenim libro de Medicorum erroribus agentes: liberum unicuiqꝫ relinquimus Serpentem íllam: cuius Caro Theriacæ admiſcetur: uel Ti rum uel Viperam: uel quouis alio liberet nomine ap pellare. Qua re Medicos íuniores inceſſuimus: non ꝙ Viperam Tirum aliquando nominent: ſed poti us ꝙ Tirum putarent a Vipera differentem. Quod Tirũ ex Syria uſqꝫ q̃rerẽt: q multo melior in Italia haberet̃. Deniqꝫ ꝙ q Serpẽs eſſet uel Tirus: uel Vipera hactenus uiderent̃ ignoraſſe. Nõ fuit hic error in noíe: ſed in re magis. Fingamus. n. Serapionis in terpretẽ feciſſe uerũ de carne Viperæ titulum: et om nes illas: q̃ carni Tiri tribuuntur facultates fuiſſe in eadem trãslatione mutato ſolo Serpẽtis nomine Vi peræ carni contributas. An propterea Medici iunio res ex Serapione ſciuiſſent: quænam aut qualis Serpens Vipera foret: cuius caro tãtopere ad uſum medicinæ cõmendaretur? non arbitror equidem. Si. n. hoc recta exiſtẽte uerborũ Serapiõis trãslatiõe ſcire potuerũt. Cur nõ æque idem ex Auic. didicerũt: q

ſecũdo Canonis etiã ſcribit carnis Viperinæ proprie tates inſigniores. Cur non pariter ex Dioſcoride atq; Galeno eadem de carne Echidnæ uel Viperæ ſcri bẽtibus: quae Serapio đ carne Tiri: uel ipſo Serapio ne utrunq; auctorem ſuper eiuſdem carnis uiribus allegãte. Ex qua allegatiõe facile percipere potuerũt Tirũ et Echidnã et Viperã eandẽ eſſe Serpẽtẽ. Sed quum pleriq; eorum quid nomen Viperae apud latinos ſignificaret ignorarẽt. Neq; qd Echidna ĩ græca: quid Tirus in arabica trãslatione importaret: potuerunt intelligere. Quare de quo ſumus nos in noſtra ad Alexandrum Agathimerũ de Tiro et Vipera epiſtola gloriati. De hoc quoq; nunciure gloriamur: nos primos fuiſſe qui decennio ante eandẽ epiſtolam editã Tirum et Viperam eſſe Serpentem: q uulgo Maraſſus: aut Scortio nuncupatᷓ docuimus. Quod neq; Gentilis: qui tam prolixas atq; ſubtiles ſcripſit de Theriaca quaeſtiones antea docuerat. Immo contrariũ in ſuis ſcriptis nobis inſinuauerat: in quibus Tirum ait eſſe ſicco ueneno Serpentem: cuius oculi a Smaragdo: ſi hunc lapidẽ intueantᷓ diſſipantᷓ. Per Viperas aũt nõ Tirũ non ſpetialẽ aliquã Serpẽtis naturã: ſed cõmunes tantũ Serpentes putat ĩtelligẽdas. Quare ſicubi nos Auicẽnã notãdũ cẽſuimus: ꝙ Tirũ putauerit a Vipera differentẽ: fecimus hoc ſcđm Gẽtilis (q aĩa Auic. reputatᷓ) expoſitionẽ.

Neq; Gẽtilis: neq; aliqs ex recentioribus Medicis ante nos qd eẽt tirus: aut Vipera docuerunt immo contrarium uero inſinuarunt.

Tirus et vipera ē ſerpens qui vulgo marassis dicit

Nam quum ſenſus Auic.ubiq; abſtruſi ſint:ac quaſi imperceptibiles propter auctoris/aut ſaltem interpretis barbaram obſcuritatem:non poſſumus aliter de Auic.iudicare/q̄ ſicuti is:qui inter ipſius expoſitores habetur præcipuus/nobis ſua expoſitione ſubiecerit. Tunc uero nō malam expoſitionem: ſed ipſum potius auctorem debemus dānare: quum eidē malæ expoſitioni auctor dederit occaſionem/ quod liquido uidemus Auic.feciſſe in Viperis/quarū multas ſpeties et libro quarto et quinto(ut antea oſtendimus)numerauit. Quum tamē Vipera ſit ſimplex ſpeties ex Ariſtotele Nicandro.Dioſcor. atq; Gal. Quos etiam auctores uidetur et ipſe Auic. ex parte ſecutus/ut quum eam notat in Viperis maris ac fœminæ ex dentibus differentiam/quam etiam Nicander atq; Gal. in Vipera ſimplici ſpetie notauerunt. Niſi forte Auic.qui Viperam/quæ ſpeties eſt/ꝓ genere poſuit/eodem errore peculiarem Viperæ differentiam etiam aliis Serpentibus cōmunicauit. Quē ſane geminum Auic.errorē uidetur Albertus libro xxv.de animalibus imitatus/ubi poſt factam ſecūdū Auic.generis Viperarum in ſpeties diuiſionem/quarum multas ait eſſe ſpeties alias Aleliſati/alias Quercinas/alias ſitire facientes/et reliquas/de quibus ſe dicturum promittit.Poſtmodum hæc uerba ſubiungit. Adhuc autem Serpētibus accidit magna diuerſitas in

Auicenna dedit ſuo expoſitori Gentili errandi occaſionem.

Albertus geminum Auicēnæ errorem eſt imitatus.

ſitas in acuitate et hebetudine ueneni ſecundum ſexum maſculinum et fœmininum: q̄uis ſint in ſpetie una. Maſculi enim pauciores habent dentes: et plus ueneni: et acutius uenenum: q̄ fœminæ: et quod dicitur: ꝙ fœminæ deteriores ſunt maribus: intelligit̃ in morſu: in quantum eſt plurium dẽtium morſus earum: hæc quidem Albertus. Forſitan autem non eſt in omnibus Serpẽtibus (ut loqui uidetur Alb.) id quod dicit uniuerſaliter uerum. Sed in una tantũ ſpetie ſcilicet Vipera. In hac enim Nicand. Dioſco. Gal. et Pau. una teſtantur ꝙ Mares fœminis ſunt ꝑnitioſores: et fœminæ plures: mares autẽ pauciores habent dentes: non quoſcunq; tamen (ut etiam circa initia operis diximus) ſed caninos tantum. In aliis uero Serpentibus non deſunt auctores Arabes: q contrarium aſſerãt: fœminas ſcilicet maribus eſſe peiores. Nam quod ait Alb. hoc intelligendum eſſe in morſu propter multitudinem dentium. In morſu quidem Elephantum: atq; aliarum ferarum: quæ magnos et aduncos habent dentes eſſet probabile: In ſerpentibus autem non eſt acceptandum: in quibus non turba uulnerum: quæ ita aliquando ſunt exigua: ut Acus uideat̃ pupugiſſe: ſed uirus potius maleficum debet attendi: quod poteſt eſſe maleficẽtius: etiam ſi a paucioribus dentibus imprimatur: quemadmodum in ſpetie Viperina eſt experientia

comprobatū. In aliis autē Serpentū generibus neutrū puto ſatis haberi exploratū: neq̧ utrū fœminæ plures habeāt dentes q̄ mares: neq̧ utrū ſint minus ſuo ueneno exitiales: Nam de ueneno (ut antea diximus) ſentētiæ medicorū ambigunt. De numero aūt Dētiū uidet̄ Ariſtoteles dubitare: q ſecūdo de hiſtoria aīaliū libro de Dentibus in uariis Aīalibus agens ſcribit hæc uerba. Planos ab acutis diſterminānt. qui canini appellātur: ferme utrorūq̧ participes ſūt: qppe qui īfra latiuſculi ſupra acutiuſculi ſint. Maribus dentes plures q̄ fœminis: ut in genere hominū. Ouium. Suum. Caprarum patet. In cæteris nullū exploratū eſt: qbus plures. Ex quibus Ariſtotelis uerbis illud etiam liquere arbitror: quod initio operis cōtra Auic. diximus aliud eſſe de Dētibus loqui ſimpliciter: aliud de his: qui Canini appellātur. Nā Caninos qdē dētes plures eſſe in Vipera fœmina q̄ i maſculo Nicand. Gal. et Pau. æginita teſtantur. De reliquis aūt Serpētibus nihil determinant: ſicuti in oībus aīalibus Ariſt. ſub dubio relinqt: præterq̄ i hoīe. Sue. Oue et Capra. Ad maiorē autē et noſtri et interp̄tis Serapionis: atq̧ Aui. excuſationē ꝓ Vipera Tirum quaſi Theriū dicere uoluerit nō ratio interp̄tātis iā ſupeſſe uidet̄: ut ēt apud Ariſt. noīe generis licet aliquāto ꝓximioris ὄφιος: ſcilicet: id eſt: Serpentis Viperam aliquando intelligi demonſtremus. Hæc ſūt

De numero Dentiū ī aīalibus Ariſto.

Ariſtoteles nomine generis aliquando

huius philoſophi libro de hiſtoria Animalium ſecū do uerba. Nunc interiorum ordinem perſequemur et primū in eo genere: quod ſanguine conſtat: hæc enim ratione ſumma genera a cæteris differunt: qđ hæc ſanguinea ſunt: illa exanguia ſanguine prædita ſunt. Homo et Quadrupedes: quæ Animal ouum ue pariunt: atq; etiam Aues: Piſces: Cete: et ſi quid aliud uacans nomine: quoniam genus non ſit: ſed ſpeties ſimplex in ſingulis intelligatur: ut Serpēs: ut Crocodilus. Habet autem hic locus in græco Codice maiorem difficultatem: in quo poſtrema uerba ita ſcribuntur

utitur pro nomine ſpetiei.

hoc eſt: Sed ſimplex ſit ſpeties: ut Serpens: ut Crocodilus. Ne quis forte arbitretur Ariſto. dicere Serpentem: uel Crocodilum non eſſe ſimplicem ſpetiem: ſed ſimplicem ſpetiem tantū intelligi. Quare remanet integra dubitatio: quō uterq; ſit ſimplex ſpēs. Quū tamē ī alias ſpēs diuidanť. Hanc autē dubitationē Albertus Ariſtotelis Paraphaſtes (licet ſit forte ꝓlixior: q̄ ut nomē Paraphæſtis mereatur) ſuper horum uerborū contextu: quæ pauloante citauimus diſſimulauit. Alterā tamē de Serpēte uideť alibi uoluiſſe ſoluere libro .ſ. primo capite octauo de diuerſitate aīalium: q̄ ſunt penes cōmunia genera ipſorū. Vbi ita ſcribit Animalium autem genera præter hæc non magna

genera dicuntur: quia ſpeties multas nõ continent: ſed quædam ex eis ſimplicia ſunt: quæ formalem in ſe nõ recipiunt diuiſionem: et hæc ſunt ſpẽs ultimæ ſicuti homo. Quædam autem per formales differentías diuerſos modos: ſed non habent propria noía ſpetierũ: quæ nota ſint nobis. Dehínc paucos poſt uerſus illa uerba ſubiũgit. Adhuc autẽ genus Serpentum eſt unum de generibus ſimplicibus aíalium nõ ideo ꝙ non diuidat̃ in ſpeties: ſed quia nomina ſpetierum ſubalternarum non ſunt nobis nota. Tirus tamen et Vipera nota ſunt nobis. In his quidẽ uerbis Albertus innuit Serpentem eſſe ſimplex genus: ſicuti homo: alia tamen ratione: non quia ſcilicet nõ diuidatur in ſpeties: ſed quia illæ: in quas diuiditur: uacant nomine: præter Tirum et Viperã. Talia aũt dicere neſcio cui minus q̃ Alberto conueniat: qui præter Tirum ac Viperam libro. xxv. ubi de Serpentibus agit: tot ſpeties Serpentum nominat ſubalternas: ſicuti Aſpidem/ Ceraſten/ Situlam/ et ſi quas alias fruſtra multiplicauit. Sed neq; propterea aliquid dicitur ſimplex genus/ quia ſpeciebus eius ſubalternis ſua deſint nomina. Immo ſecundum Ariſto. libro primo de hiſtoria animaliũ capite illo unde hãc diuiſionẽ ſimplicis generis uidetur Alb. accepiſſe cõtrarium potius apparet. Nam tale genus quod diuidi quidẽ põt in ſpeties; ſed nullis noíbus diſtinctas

Serpẽs eſt ſimplex genus ut homo ſecundum Albertũ

Quare ſimplex Galenus dicatur apud Ariſtotelem.

ſimplici opponitur generi:ut ſimplex genus ibidem
accipit Ariſt.pro ſimplici ſcilicet ſpetie:hoc eſt ſpe-
cialiſſima:quæ in aliis ſpeties non diuidit/ut homo.
Hæc.n.ſunt Ariſt.loco:ex quo diximus Alb. ſuam
generis ſimplicis ſumpſiſſe diuiſionem/uerba. Reli/
quorum animantium genera nulla præterea ampla
intelliguntur. Vnum enim quod plura contineat:
nullum eſt/ſed aut ſimplex eſt/ nullis ipſum ſpecifi-
cis euarians diſcriminibus/ut homo/aut diuidi qui-
dem poteſt in ſpeties : ſed nullis nominibus diſtin-
ctas. Adhuc ſi carentia nominum in ſpetiebus face-
ret generis ſimplicitatem/tunc hæc non natura/ ſed
noſtro potius arbitrio cōſiſteret. Quū nomina im/
ponātur ad placitum:ut uult Ariſt.ſuo de interpre-
tatione libro. Ariſt.etiam Serpentem non ait eē ſim
plex genus/ſed ſimplicem ſpetiem. Quare niſi ꝑ Ser
pentem/aut Viperam/aut aliquam alteram ſpetiem
ſpetialiſſimam ītelligamus / dubitatio propoſita erit
īſolubilis. Quod uero ὄφιος: id eſt : Serpentis no-
mine apud græcos per quandam Exochen Vipera
intelligatur. Poſſem multis exemplis apud Nicādrū
Opianum/atq; Andromachum in Elegis/quos Ne
roni Imperatori de Theriaca nūcupauit / oſtēdere/
niſi uererer de rebus tum ad Philoſophum: tum ad
Medicinā præcipue attinentibus ſcribens/ uideri nō
adeo Medicos:quantum Poetas allegare: quoniam

Nicāder/ Opi
anus et andro
machus ī Ele/
gis.

auctores antedicti non ſoluta: ſed numeris aſtricta oratione ſcripſerunt. Quare unum tantum ex Paulo medico nobiliſſimo exemplum ſat erit in mediũ adducere: quod Medicis non erit inutile: quoniam uel hoc uno exemplo cõmonebuntur: quot paſſim ſint in Auicennæ libris errores. Docet Paulus componere medicamen ad ſtrumas: quas uulgo Scrofulas appellamus: in hunc modũ: Serpentẽ mortuũ in ollam concito illitam Gypſo: et da ad comburendũ in fornace: ac Serpẽtis cinerẽ miſce æquali portione cum feno græco: mox cum melle confice: et utere. Hoc idem medicamentũ (ut inſpicere licet) ex Paulo acceptũ: ſed aliqua in parte (ut ſolet) deprauatũ: ita Auic. notauit. Sumatur Serpẽs mortuus: et proiiciatur in uas lutuatum luto ſapientiæ: et dimitttatur ĩ furno de lateribus: deinde cõficiatur cũ æquali quãtitate ſui aceti permixti cũ melle ſecundũ medietatẽ. Hæc quidẽ Auic. qui pro Gypſo male lutum ſapiẽtiæ poſuit: quod non eſt Gypſum: ut cõſtat ex Dini in hæc uerba expoſitione. Quam tamen Dini expoſitionẽ. Nos nõ improbamus. Sed alterã potius in qua ſcribit Serpẽtes in cõmuni ex auctorũ: quos tamen nõ allegat opinione habere proprietatem: ut nõ ꝑmittant augeri ſcrofulas. Ego autem puto per Serpentẽ apud Paulum et Auicennã etiam: qui idẽ medicamentum accepit a Paulo: debere intelligi: nõ

Paulus ex cuius uerbis recẽtiores Medici poſſũt admoneri quot ſũt in Auicennæ ſcriptis errores.

Altera Dini expoſitio improbatur.

quācunq; Serpentem: ſed Viperam magis: quæ (ut teſtatur Dioſcorides) ſtrumas: ſeu Scrofulas augeri prohibet. Verum quātum ad hoc attinet error Dini expoſitoris proprius poteſt exiſtimari. Alter uero eſt ipſius Auic. qui dicit Serpentem in furno aſſatam debere permiſceri cū æqualitate ſui aceti. Quū tamen apud Paulum non fiat de aceto mentio: ſed Cinere potius: qui ex Serpentis aſſatione in fornace relinquitur: Qui etiam Cinis ſecundum ipſum debet non cum aceto: ſed cum fœno græco æquali portiōe miſceri: et demū cum melle confici. Quare quū neſciret Dinus Auic. expoſitor diuinare quod nā eſſet Serpētis acetū: hūc Scrupulū intactū de induſtria prætermiſit. Clarius tamen de hoc aceto Serpētis Auic. ſecundo canonis cap. de Serpente locutus eſt: ubi ita ſcribit. Quum cutis eius ſcilicet Serpentis (de Serpente enim loquitur) in uino coquitur et diſtillatur in aurem: ſedat dolorem eius/ et colluitur os ex aceto/ in quo cutis eius decoquitur/ ad dolorem dentis. Verum quia medicamentum eſt Pauli non acetum/ ſed cinerem potius accipi præcipientis. Rectius puto idem medicamentum ex cinere et melle cum fœno græco (ut diximus) confici/ quando et apud Auicen. Serpens mortuus non in aceto decoquitur/ ſed in furno de lateribus (ut ex uerbis eius apparuit) quæ potius Serpētis aſſationē/ q̃

Error Auicennæ.

Aicenna ſecūdo canonis

Error Dini ex errore Auicēnæ emanauit.

acetum/uel aliud aliquid nobis inſinuāt. Quē autē dixi proprium eſſe Dini Auic.expoſitoris errorem: forte poteramus ipſi Auic.in primis aſcribere. Ipſe enim eſt/qui ſecundo canonis capite de Serpēte (eā de qua diximus Viperæ carnis ad prohibendum augeri ſcrofulas facultatem)nō Viperæ Serpēti ſpetiali ſed potius Serpētibus in cōmuni uidetur aſſignare: Quanquā nō unā tātum Viperæ proprietatē/ſed plures alias eodem capite Serpēti ſimpliciter Auicē. aſcribat/ut quum ſtatim ab initio ſcribit/ ꝙ ex Serpēte coctum cum aqua/ſale/ et acceto adminiſtratꝛ/ et additur ei quādoqꝫ oleum/ et adminiſtratur eius ſal/qui eſt in uirtute carnis. Hæc autem Dioſ. Gal. et Pau.et Pli.apud nos nō de omni Serpētis ſpetie ſed tātum de Vipera tradiderūt/ ex cuius carne ſalē (quem diximus)a Græcis Theriacum/a latinis autē Viperinum nominatum cōfici docuerūt/ habētem æqualem(ut inquit Auic.)cum Viperina carne poteſtatem. Sal autem huiuſcemodi/ ſicuti et Trociſci Theriaci/ex Vipera tātū fit. Quare nō recte Auic. quod unius ē Serpētis ſpetiei peculiare/ id omnibus tribuit. Nam ꝙ de Serpēte in uniuerſum et non de aliqua eius ſpetie ſtatim ab initio loquatur: eiuſdem Auic.īdicāt uerba quæ ſequūtur ita ſe habētia. Nos uero Serpētum ſpēs libro quarto dicemus(quaſi hactenus fuerit de Serpēte i cōmuni locutus) et carne

Auicēna qđ unius Serpentis ſpeciei eſt peculiare omnibus tribuit.

eorum

eorum quãtum ad uſum Medicinæ pertinet. Libro autem poſtmodum quarto ſingulas eorum ſpeties ſit diſtincturus. Demũ omnia uerba: quæ deinceps hoc capite de Serpentis carne ſubiungit: ut ꝙ exiccatio eius eſt fortis: ſed calefactio non uehemens: et omnes deniq; effectus ac proprietates: quæ ſub eodẽ uerborum contextu de Serpente communiter accepto ab Auic. referuntur: ſunt quæ a Dioſcor. Gal. Pau. et Pli. pariter ſolum de Vipera cõmemoratur. Circa tamen finem eiuſdem capitis Galenum Auic. citat: non de Serpente ſimpliciter: ſed de Vipera ita ſcribentem. Quod quando accipiũtur fila plurima: et proprie tincta ex ſanguine muricis: et ſtrangulat eis Vipera: et inuoluitur unum eorum in circuitu colli habentis apoſtemata uuæ et Gutturis: apparet ex eo iuuamentum maximum et mirabile. Ex qua quidem citatione merito quiſpiam poſſit ſuſpicari Auic. in hoc ſecundi canonis capite: ſicuti in quarto et quinto libro Viperam non pro ſpetie ſimplici: ſed pro genere potius ad multos Serpentes communi poſuiſſe: quum tam de Serpente: q̃ etiam de Vipera indiſcrete loquatur. Vnde nõ paruus fiet in artis operibus error. Si medici ducti Auic. auctoritate æque cuiuslibet Serpentis alterius: ſicuti Viperæ carne tum ad Scrophulas: tum ad alias etiam utantur ægritudines. Quando uel Dinum tam celebris no- Error Dini.

L

minis medicum lapſum hoc Errore deprehēdimus in ea: quam ſupra notauimus: uerborū Auic. expoſitione. Et hæc quidē de erroribus tū Auicē. tū Dini eius expoſitoris circa medicamenta ſint obiter a nobis explanata nullam uolentibus: ut ſumus circa operis initia præfati: iuuandæ uitæ prætermittere occa-

Omnes error Auicē. ꝓpter magnā hoīs auctoritatem eſt uitæ humanæ ꝑiculoſus.

ſionem. Nullus autem eſt error apud Auic. qui propter magnā uiri hæc ætate auctoritatem non ſit hominū ſaluti periculoſus. Tunc uero etiam periculoſior quū de medicinis agitur: quæ ex Serpētibus aſſumantur: poſſunt non ſine periculo iudicari: nedū ubi cōtingit circa ipſas delinquere: Q đ ſi uolumus illū: cui ſæculum noſtrum dedit in medicina principatū: a tāto errore defendere: dicere oportet et ipſum capite ſecundi canonis antedicto per nomē Serpentis Viperam ſpetialem Serpentē intellexiſſe. Sed hoc eſt quod dudū probare intendebamus: Viperā apud Medicos: ſicuti apud Philoſophos nomīe ge-

Alter Scrupulus apud Ariſtotelem. An Crocodilus ſit ſpeties ſimplex.

neris aliquando ſignificari. At neq; alter apud Ariſtotelē Scrupulus eſt ſilētio prætereundis: qūo uidelicet Crocodilus ſit ſimplex ſpeties: in quo Albertus Ariſtoteli manifeſte cōtradixit. Nam licet proprio in loco dubitationem: quæ ſuper hoc animali etiam oriri poterat (ut antea diximus) Albertus diſſimulauerit: paulo tamen poſt ſecundo itidem de hiſtoria animaliū libro: ubi Ariſt. de duobus loquitur Cro-

codilis in hac natura cōmunicantibus: ꝙ unum ſimplicem habent uentrem aut Canino: aut ſuillo ſimilem oblitus(ut uidetur)priorum uerborum Ariſto. Quibus Crocodilum eſſe ſimplicē ſpetiem pronunciauerat. Quum poſtea uideret eundem Ariſtotelē (loco quo diximus)utrunqꝫ Crocodilū nominare: putauit ipſum per utrunqꝫ Crocodilū duas Crocodili ſpēs intelligere: Quarum altera uocatur arabice tencea: altera bardum. Genus autē ipſum Teſarach. Neſcio autem quomodo Tencea poſſit eſſe ſpecies Crocodili: quum id illi deſit: quod maxime ſpecificat: Crocodilum ſcilicet mouere mandibulam inferiorem: ut de Tencea Libro. xxiiii. etiam Albertus teſtificatur: et nos poſtea auctoritate Ariſto. ſumus demonſtraturi: ꝙ hanc mouendi mandibulam inferiorem proprietatem uni tantum inter omnia animalia tribuit ſpetiei: quæ Crocodilus ſimpliciter: uel Crocodilus fluuiatilis nominatur. Ego itaqꝫ exiſtimo Ariſto. (niſi uelimus ipſum ſibi ipſi in eodem libro repugnare(per utrunqꝫ Crocodilum loco quo diximus: intelligere fluuiatilem atqꝫ terreſtrem: qui licet in uentre conueniant ſuillo: aut Canino ſimili: in multis tamen aliis naturæ proprietatibus: Sed præcipue magnitudine diſcrepant. Et quod maxime naturam Crocodilinam(ut diximus paulo ante)ſpecificat: mouere ſcilicet mandibulam inferiorē

Ariſtoteles p̄/mo đ hiſtoria animalium Plinius libro octauo de naturali hiſtoria

hoc ſoli ineſt fluuiatili Crocodilo auctore Ariſto. primo đ hiſtoria animalium libro: et Plinio quoq; Libro octauo de naturali hiſtoria: ubi unam tãtum nominat ſpetiem Crocodili: cui hanc tribuit moueñ di mandibulam inferiorem proprietatē: licet poſtea libro uigeſimo: ubi uult diſtīguere medicinas: quæ partim habentur ex Crocodillo fluuiatili: partim ex terreſtri: duo dicat eſſe genera Crocodilorũ: alterũ aquatile: alterum terreſtre: in quo eatenus eſt Plinius audiendus: quatenus uelit utrunq; eſſe proprii generis Crocodilum: et non ſub uno et eodem genere proximo: quod Crocodilus nominetur: duas ſpecies alteram terreſtrem: alteram fluuiatilem contineri. Nam ſicuti Equus fluuiatilis æquiuoce equus nominatur: et Canis marinus non eſt uerus Canis: ſed per quandam ſimilitudinem Canis appellatur. Ita et Crocodilus terreſtris dicitur Crocodilus. Quãq̃ neq; ille Canis ſimpliciter: neq; hic Crocodilus ſimpliciter nuncupentur: ſed hoc totum marinus Canis et terreſtris Crocodilus. Sicuti Scincus ꝓpter eã dem quam cõtinet Crocodili fluuiatilis ſimilationē ſolum Crocodilus terreſtris nominatur: Et eſt (ut inquit Dioſc.) ꝓprii generis Crocodilus. Plinius quoq; eundem Scincum libro. xxviii. dici a quibuſdam terreſtrem Crocodilum teſtificatur. Quē tamē ipſe Libro octauo non Crocodilum eſſe dixit: ſed tantũ

Scincus ē ſui generis Crocodilus ſecundũ Dioſcoridem.

ſimilem Crocodilo. Quo circa Galenus libro unde cimo de ſimplici medicina: ubi de ſtercore Crocodili terreſtris uerba facit: in hunc modum exorſus eſt. Terreſtrium autem Crocodilorum horum paruorumq́ et humi repentium ſtercus/et reliqua. Quaſi ex hoc modo loquendi nobis uoluerit Gal. ſignificare Crocodilos terreſtres non eſſe ueros Crocodilos/ſed tantum paruos et humi repẽtes Crocodilos. Sicuti Pigmæi non ſunt homines proprie: ſed tãtũ hominibus figura ſimiles. In reliquis autem (ut etiã uult Alb.) brutis animalibus ad numerandi. Plinius etiam (libro quo diximus. xxviii. dicit terreſtrẽ Crocodilum eſſe quidem fluuiatili ſimilem: multum tamen infra magnitudinem eius. Et eadem ſcribit de excrementis Crocodili terreſtris. Quæ etiam Galenus de ſtercore paruorum et humi repentium Crocodilorum: q̄ uidelicet morbos omnes tollit: quorum natura ſerpit in facie: nitoremq́ reddit. Lentigineſq́ tollit: ac Varos: omneſq́ maculas. Eſt tamẽ hic locus apud Pli. (quãtũuis tot paſſum ferulas) deprauatus/quem ſi ego data ex Galeni uerbis occaſione caſtigauero/neq́ multum abſcedam a propoſito oſtendens Gal. et Pli. eadem de Crocodili terreſtris natura ſcribentes/et ſimul ob hoc fortaſſis litteratis quibuſdam Plinii ſtudioſis gratificabor. Verba quidem Plinii in his: qui habentur impreſſi codicibus

Galenus de ſtercore Crocodili terreſtris.

Locus apud Pliniũ deprauatus.

ita de Crocodilo terreſtri ſcripta īueniuntur: et ita a Sipontino in Cornucopiis allegant. Alter. ſ. Crocodilus terreſtris illi fluuiatili ſimilis multū īfra magnitudinē in terra tantum odoratiſſimiſq; floribus uiuit: ob id inteſtina eius diligēter exquiruntur: iucūdo nidore referta: Crocodileam uocant: oculorum uitiis utiliſſimā: cum porri ſucco inunctam: et cōtra ſuffuſiones: uel Caligines. Illita quoq; ex oleo cyprino moleſtias in facie naſcentes tollit: ex aqua uero morbos omnes: quorum natura ſerpit ī facie. Nitoremq; reddit: Lentigines tollit: ac Varros: omneſq; maculas. Ego autem non inteſtina: ſed excrementa legendum puto: et cōſequēter reliqua quæ ſequunt Crocodileā uidelicet et utiliſſimam quemadmodū latinitas exigit. Neq;. n. ſunt inteſtina: quæ propter uires a Plinio numeratas expetuntur. Sed excrementa magis: quibus etiā Galenus dicit Delitias mulierū feciſſe pretium: quoniā ipſis nō ſuffecere tot alia ad illuſtrandam ac poliendam faciem medicamenta: niſi etiam ad eūdem effectum animalium Stercoribus uterentur. Quod ſi quis omnino Codicem ad litteram uelit tueri: et inteſtina legere: non excrementa: tunc nihilominus fateri oportebit eadem inteſtina non propter ſe exquiri: ſed propter excremēta: quæ in ipſis continentur: et per nidorē rem ipſam odoratam intelligere: fiet neceſſarium. Quam poſtea ſub/

iungit Plinius Crocodileã uocari. Neq; uero admo dum eſt admirãdum Stercus eius anialis eſſe odora tum: quod odoratiſſimis floribus uiuit. Ita. n. natu- ra fert: ut excremẽta eius odorem ſapiant: cuius ſunt excrementa. Hæc autem de Crocodilis ſint ex ſuper abundanti huic operi a nobis inſerta probare uolen tibus contra Albertum Crocodilum nõ eſſe genus ut ipſe exiſtimat: ſed ſimplicem ſpetiem: quemad- modum Ariſto. ſentit: quæ tamen probatio non fu it extra totum operis inſtitutum: in quo nõ ſolum de Dipſade: ſed pluribus aliis Serpentibus tractare intendebamus: cum quibus Crocodilum morſu uenenato conuenit: ut medici teſtantur: qui de eo inter alia animalia ſuo ueneno homini noxia memi nere/ licet Ariſtoteles libro ſeptimo de hiſtoria ani- malium contrarium uideatur ſentire id uirus homi ni tantum non obeſſe/ cæteris animalibus exitiale. Sic enim libro allegato Theodoro iterprete ſcribit. Canes tribus laborant morbis Rabie. Angina. Po- dagra facit Rabies furorem/ et quæ momorderint omnia rabiunt excepto homine. Hic autem locus magnas contentiones inter me et quoſdam grãma- ticos et medicos illis fauentes excitauit. Si quidem ego primus fui/ qui locũ hunc apud Ariſtotelẽ eſſe mendoſum/ et omnino caſtigandum iudicaui par ua tamen litura una tantum aut altera littera com-

mutata πρὶν ſcilicet legendo pro πλὴν ita ut prius
homine non excepto homine fuerit interpretandũ
ſiquidem hominem morſum a Cane rabido nulate
nus rabire eſt in propatulo falſum . Tardius autem
q̃ reliqua animalia eodem morſu tacta in rabiem in
cidere longa diſertatione contra antea dictos Gram
maticos Medicoſq; probaui ampliſſimo in Eccleſia
Romana Cardinali Alexandro Pharneſi nuncupa/
ta. Quãuis autẽ hæc Græci codicis caſtigatio a me
primum excogitata: plurimam habeat probabilitatẽ
quoniam ei non minus ratio q̃ experientia cõſentit
non tamen ita illi confido: ut pro firma ſentẽtia ha
bendam iudicem/quin ea primum publicata omnes
litteratos et egregie eruditos admonui/ſi quid meli/
us poſſet cogitare/quo fidẽ græci Codicis et Theo
dori trãslationem tuerentur ſe non minus mihi q̃
Theodori manibus placituros . Ego quoq; ut hoc
ipſum agerem/ut Græcã ſcripturã ſcilicet et Theo/
dori translationem retinerem ſæpius laboraui/ et ua
rios modos/quibus id fieri poſſet/excogitaui. Vnus
autem inter cæteros probabilior occurrebat . Si talẽ
ſenſum uerbis Ariſt. ſiue græcis/ſiue latinis accõmo
daremus . Non ideo hominem excipi / quia nullus
homo rabiat/ſed quia non omnis/quaſi ſpeties hu/
mana habebat hãc præceteris prærogatiuam / ꝙ ali
qui in ea ſunt tali natura præditi / ut etiam a Cane

rabido

rabido morſi non tamen rabiant: quod nulli alii ani mantium generi natura conceſſit. Omnia enim (ſi Ariſtoteli credimus) quæcunq; Canis rabioſus mo-mordetit: rabiunt: præter hominem. Quoſdam aũt homines eſſe: qui morſi a Cane rabioſo non rabiũt indicio ſunt Pſylli in Lybia: Marſi in Italia: qui ita Canis rabidi: ſicuti Serpentium uenenum non ſenti unt: et quod magis mirere hanc eandem ſecuritatẽ quodam Cantamine: quod Zurmare uocãt: ſe aliis hominibus largiri poſſe promittunt. Ex Rufi etiã ſcriptis ac poſſidonii habetur hiſtoria quendam phi loſophum morſum a Cane rabido tam cõſtanti fu iſſe animo ac ſtabili ſapientia: ut ſuam in hoc firma uerit opinionẽ nullum poſſe eſſe Cani cum balneo commertium: q̃uis in eo ſibi repræſentaretur: ſicuti et aliis: qui ex eodem morſu aquarum formidine ca piuntur: putantes ſe in illis uidere Canẽ: atq; ita Phi loſophum ea mentis perſeuerantia fuiſſe ſeruatum. Sed quid uetat etiã alios homines: ſiue philoſophos ſiue non philoſophos ſimili tamen ratiocinio poſſe ſaluari: quæ ratiocinandi facultas cum omnino bru tis deſit. Nil mirum ſi bruta omnia: quæ Canis rabi dus momordetit: rabiunt: et ex rabie intereũt (ut in-quit Atiſtoteles.) Homo autem qui ſuæ mentis cõ pos eſt: aliquando non ſine magno tamen periculo euadit. Talẽ ſenſum uerbis Ariſtotelis: de cuius opi-

nione diſputamus: debere tribui. Suadet etiam Iuli/
us Pollux ſui libri: quod Onomaſticum inſcribitur
uolumine quinto: ubi uidetur hunc locum Ariſt.
de Canum morbis uoluiſſe interpretari: uel ut meli
us græce dixerim παραφράζειν. Sic. n. ſcribit. Morbi
Canum tres ſunt. Rabies. Podagra. Angina. Rabies
cum difficultate ſanatur. Podagra omnino inſana/
bilis eſt. Angina agit ad mortem. Quodcunqꝫ autẽ
Canis rabioſus momorderit: iterit. Solus homo nõ
ſine periculo euadit: hæc Iulius Pollux. Cuius uer/
ba ſi uolumus cũ his quæ ſcribit Ariſt. de Canibus
conuenire: talem habent intellectum: ex omni gene
re Animalium ſolam eſſe humanam ſpetiem: ĩ qua
nonnulli aliquando morſi a Cane rabido neqꝫ rabi
ant: neqꝫ ex rabie intereant. Aliud autem quodcũqꝫ
Animal ex eodem morſu rabie iterire: cuius rei cau/
ſa eſſe poteſt maior inter hominem et brutum quã
inter brutum et brutum naturæ diffidentia. Cui ra
tioni etiam prior noſtra Codicis caſtigatio niteba/
tur: in qua non præter dictionem exceptiuam ſed
prius aduerbium temporis legendum cenſebamus.
Modus autem paulo ante tactus: nihil de græca ſcri
ptura mutat: et Theodori ſeruat translationem. Ve
rũ neqꝫ hic caret omnino lite ac controuerſia. Quis
enim auſit affirmare: non reperiri aliquod aliud ab
homine animal: quod propter ſuæ temperaturæ re

pugnantiam æque atq; homo rabiem caninã quan
doq; non ſentiat: quantũuis morſum Canis rabioſi
perpeſſum? Nicolus ſane Florẽtinus grauiſſimæ au
ctoritatis Medicus teſtatur de quodam Cane rabio-
ſo qui iuuenem a ſe morſum perduxit ad rabiem: et
tandem ad mortem. Anſerem tamen cui cutem Ca-
nis idem cum magno profluio ſanguinis dentibus
dilaniauerat: nullo alio malo præterq̃ uulnere affecit
Iam legentes æſtiment quot habeat hic locus apud
Ariſtotelem difficultates: quas non animaduertẽtes
quidam amici noſtri uiſi ſunt ſibi ipſis magnum de
nobis Triumphum retuliſſe: noſtra improbata (ut
ipſi putarunt) caſtigatione: et noua excogitata ratio
ne non ex Ariſtotelica ſumpta diſciplina (ut profite
bantur) ſed ex grammatica: quoniam aliũde non po
terant: fruſtra conquiſita. At qui noſtra prima caſti
gatio Codicis omnia illa euitat incommoda i quæ
uerba Ariſto. (ſi ita ſcripſit) ut in omnibus fere græ-
cis Codicibus ſcripta inueniuntur/incurrunt. Neq;
enim eſt neceſſarium ſecundum ipſam omnia bruta
nullo excepto rabire: quæ Canis rabioſus momor-
derit: ſed ſi rabierint: prius homine rabire ꝓpter cau
ſam ſuperius adductam/ propter quam etiam facili-
us contagium patiuntur: et pereunt. Sed de his ſatis
(ut dixi) longo opere ampliſſimo/ eidemq; doctiſſi-
mo ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinali Alexã

dro pharneſi pridem dedicato diſſeruimus. Iam tẽ-
pus adeſt/ut huic nouo operi finẽ imponamus/ne ſi
ulterius progrediatur/uerum Dipſadis titulum ha-
buiſſe uideatur/ut quod non minorem nimia proli
xitate ſitim lecturis/q̃ ſuo ueneno tactis Serpens/ ſit
allaturum. Vnum tantum uidetur ſupereſſe ut ſi ti-
bi libuerit Lucretia Borgia/rerum in naturæ contẽ
platione mirabilium diligens perſcrutatrix pictura
Dipſadem repreſentari eius imaginem tuæ amplitu
dini breuibus circũſcribamus. Dipſas eſt Serpẽs Vi-
pera noſtra minor. Quidam tamen cubitalem eſſe
tradunt/anguſtiore q̃ Viperæ Capite. Cauda exte-
nuata/in partibus poſtremis Lurida. Reliquum cor
pus maculis ruffeſcentibus uariata. Serpentibus hu-
ius uis atq; natura ſatis ex ſupradictis innotuit.

NICOLAI LEONICENI DE TIRO SEV VIPERA, AD PRAESTANTEM MEDICVM ALEXANDRVM AGATHIMERVM VENETVM EPISTOLA.

FErandus noſtra ætate chirurgus inſignis Quum nuper Venetiis Ferrariã rediiſſet mihi plurimã tuo nomine ſalutem eſt impartitus, multaq; mihi de te, ut de amico et compatre chariſſimo, atq; olim diſcipulo dilectiſſimo curioſius percunctanti, ea retulit: quæ mihi ingentem uoluptatem attulerunt: te ſcilicet medicinæ artem cum ſumma laude in patria exercere: atq; ob id maxime probari: q in eiuſdem artis operibus non uulgares iuniorum medicorum opiniones: ſed probatiſſimos quoſq; ex antiquis, ſicuti Hippocratem et Galenum præcipue ſequacis, ac contra aliter ſentientes eorũdem ſectas auctorum: placitaq; conſtantiſſime tuearis. Nouiſſime autem orta inter medicos uenetos, uiros ſane excellentes de Theriaces compoſitione dubitatione te unum fuiſſe idem mihi Ferandus aſſeruit. Qui uulgatam de Tiro Serpente ex ſiria aduecto opinionem fortiter oppugnaris: et pro Tiro Serpente peregrino Viperam ſiue Maraſſum

Italiæ familiarem debere recipi acerrima diſputatio-
ne contenderis. Addiditq; te ſæpius optaſſe me ei-
dem diſputationi affuiſſe. Sed quoniam illud non
contigit/me inſuper tuo nomine rogitauit/ ut quas
ſuper ea opinione/quam me ſæpius Ferrariæ probã
tem audiuiſti: quamq; tu ueriſſimam iudicas: habeo
rationes in libro etiam de erroribus Plinii/atq; alio-
rum medicorum a me breuiter atq; ſuccincte perſtri
ctas tibi pleniori oratione exararem: et fortius etiam
quam ibi fecerim meam ſuper eadem re ſententiam
confirmarem. Faciam equidem quod petis lubens:
quamuis ſciam opus eſſe arduũ/atq; difficile. Quũ
id ſcripturus ſim quod ſumme auctoritatis in medi
cina uiris: et multorum quoq; opinioni nõ parum
aduerſari uideatur. Sed neq; uereri debemus cõtra
illos ueritatem defendere: qui in ſuis libris ita pronũ
ciarunt. Quicunq; alteri contradicit: ſi pro uero tu
endo id faciat/omnis culpæ immunem haberi opor
tere: neq; etiam rude uulgus tanti eſt faciendum/ut
q; ſit uitæ ſummopere neceſſarium: quoniam ſit illi
minus plauſibile propterea reticeamus quum præſer
tim nõ trutinæ populari: ſed doctorum iudicio no-
ſtra ſubiiciamus. Tirum Serpentem eſſe a Vipera di
uerſum Auicenna arabs quinto ſui libri de medici-
na uolumine uidetur exiſtimaſſe. Siquidem in uari
is Theriaces deſcriptiõibus aliquãdo trociſcos Tiri:

aliquando Trociſcos ex Viperis recipi præcepit / ut plures magni in medicina nominis Medici iuniores Auicennæ(ut arbitror)auctoritatem ſecuti/alios eſſe trociſcos ex Viperis/alios ex Tiro crediderint. Gẽti lis quoq; eiuſdem Auicẽnæ expoſitor Viperã apud hunc auctorem non Tirum/non unam aliquã ſpe tialem Serpentis naturam : ſed pluribus generibus/ ſeu ſpeciebus communem interpretatur. Hæc enim ſunt Gentilis ſuper Auicennæ librum: quẽ diximus uerba: ut apparet: Vipera ſũmitur pro communibus Serpentibus/non pro illis: quæ caput maſculi in ſpe cie ſua præſcindunt: quando coit cum ea / unde filii faciẽtes patris uindictã eas ſcindunt. Nicolus quoq; Florentinus ſermone quarto cap.xviii. de ſpeciebus Serpentum/et Tiro/ac Vipera ſcribens/ modo unũ modo aliud ait/ut qui non adeo ex ſua quantũ alio rum auctorum: quorum ſcripta colligit : opinione loquatur. Nam aliquando Viperam ſpeciem Serpẽ tium cornutorum(ut eius uerbis utar) qui ĩ ægypto naſcuntur inſinuat/et allegat Auicennam dicentem ꝙ Dracones interficientes ſunt huius generis. Non multo poſt ex auctoritate Ariſtotelis Serpentes ouã tes intra ſe tenẽtes oua Tiros nominat. Qui quidẽ Tiri/ut nos eiuſdem Ariſtotelis teſtimonio ſumus probaturi Viperæ ſunt: quæ non ſolum in ægypto/ ſed ĩ noſtro quoq; ſolo magno numero reperiunt̃.

Subiungit idem Nicolus eſſe tertii ordinis Serpentes graciles/oblongos Viperas nominatos: et eſſe illos: qui proprie inueniuntur apud nos/ quorum aliqui ſunt minoris malitiæ/aliqui maioris/adeo ut ſint ꝓ ximi ſurdis: et inter aſpides nominantur. Idem au/ ctor alio loco eiuſdem capitis ita ſcribit. De Viperis etiã malis reperiuntur apud nos: et ex iſtis ſunt quæ dam curtæ: et groſſæ: dictæ noſtro idiomate/ Scor/ zoni/ex quibus uerbis apparet ipſum quoq; ſub no mine Viperarum plura Serpentium genera compre hẽdiſſe: adeo ut Aſpides Viperas nominauerit. Nã Galenus quoq; in libro de Theriaca ad Cæſarẽ ita ſcribentem allegat dictũ eſt de Regina ægypti: quæ interfecit ſe ipſam impoſitione manus ſuper Tirũ quæ ipſa hora appoſitionis mortua eſt: ſed talem ef fectum Galenus in libro de Tiriaca ad Piſonem non de Tiro/uel Vipera: ſed de Aſpide altero Ser/ pentis genere teſtificatur. male autem translationes (ut unicuiq; inſpicere licet)magnis etiam medicinæ auctoribus dedere aberrandi occaſionem. Nam Bar tholomæus montagnana medicus ſuo tempore illu ſtris ſimili (ut arbitror) occaſione in eundem lapſus eſt errorem. In quodam enim conſilio Galenũ alle gat libro.xi.de ſimpl.medicina Tirum Echidnam nominantem.et hoc quidem recte. Nam per Echid nam Galenus Tirũ/ſeu Viperam (ut nos etiã mox

declaraturi

declaraturi ſumus)intellexit: quæ uero non poſtea ſubiūgit partim uera ſunt: partim falſa: omnino autem ſi allegationem conſideramus: ꝙ bona tanti uiri uenia dicere liceat falſa. Ita enim idem Montagnana ſcribit: et cum bene examinabis eius ſcilicet Galeni ſermones: uidebis ꝙ eſt ſpecies Tiri quem ibidē Galenus Maraſſum uocat: et in rei ueritate eſt ſpecies aſpidis. In his uerbis duo ſunt errata: primum quod dicit Galenū libro ātea allegato uocare Echidnam: uel Tirū: alio nomine Maraſſum nominari. Nam Galenus Maraſſos: ſiue matraſſos Serpētes ullos non nominauit: ſed quoſdam homines tantum Marſos appellatos: qui Romæ Echidnas: ſeu Viperas uenabantur: non nulla ſe inquit interrogaſſe de Viperis: quas nō alio nomine q̄ Echidnas inibi uocat. Nunc mihi ſubit in mētem ridere cuiuſdam litteratoris ingenium: qui mihi ſimilem errorem per calumniam obiectauit: ꝙ non alia ductus fuerim cōiectura ut Viperas eſſe Serpētes/uulgo Maraſſos nūcupatos exiſtimarē: niſi quia Galenus. xi. de ſimplici medicina libro ſimul de Viperis/ac Marſis illas uenantibus facit mentionem. et ꝙ ille tribuit populis nomen: ego ueluti de Maraſſis Serpentibus dictum ruditer accepiſſem: quaſi nos iſta gentilia nomina ī ſchola puerorum ſedentes nō didicerimus: ne ſi ī cunis uagiētes dixerimus forte nimiū arrogātes uidea-

mur. Alterum eſt Montagnanæ erratum: q̄ Echid nam quæ Vipera eſt/ſiue Tirus(ut ipſe quoq; fateť) ex Aſpidum genere facit: quum tamen Galenus in libro de Tiriaca ad Piſonem Echidnas/ſeu Viperas ab Aſpidibus mãifeſte ſecernat. Vbi cauſam quærit ob quam Viperæ aliis Serpentibus ueluti Baſiliſco: atq; Aſpidum generibus/in Theriaces compoſitiue præferãtur. quo etiam in loco rationem affert cur neq; ipſæ Viperæ totæ ad Vſum medicinæ adhibeã tur: ſed abſciſſo maxime capite quoniam hoc ſit in Vipera p̄cipuæ pernicioſum/quoniã ut perhibẽt/co it: et maris caput ueneris dulcedine allecti hauſto ſe/mine abrodit. Quæ quidem Galeni uerba etiam illud oſtendunt falſo exiſtimaſſe Gentilem non huius naturæ Viperas: ſed quaſdam alias cõmunes Serpentes in Antidoto Theriaca nominato cõmiſceri. Quidam uero recentiores quorum unus lumẽ apothecariorum. Alter luminare maius ſuos ſuper huiuſmodi rebus tractatus inſcripſerunt: hanc de Tiro et Vipera dubitationem non modo nõ illuſtrarũt/ſed cimmeriis potius quibuſdam tenebris iuoluerũt adeo ut ex eorum uerbis/quid Tirus ſit aut Vipera nihil poſſumus habere exploratum. ſicuti neq; ex Simone genuenſi: neq; auctore pandectarum: quorũ tamen profeſſionis intereat iſta potius tanti ad uitã momenti q̄ multa alia curæ minutioris explanari:

Nam Simon genuenſis nihil(quod ſciam) de Tiro uel Vipera : pandectarius autem hoc unũ docuit/ Tirum eſſe Serpentis ſpeciem. Auctor quoq; luminarius maioris : qui tam grandis tituli promiſſione debuit plus medicorum mentes illuminare: uiſus eſt magis calumniaſſe. Nam poſt multa de Tiro ac Vipera ex diuerſis auctoribus in medium adducta: tandem ipſe ſubiecit Tiri Serpẽtis: tres eſſe ſpecies: quarum una uulgari nomine dicitur Vipera: alia Tirus alia hydria: in noſtris partibus raro boni reperiunt. Immo hodie reperitur Serpens dictus Scurcio : qui pro Tiro habetur. Sed credo hodie ſunt ex hominibus qui faciunt Theriacam abſq; Tiro. Verum tẽpore: quo dicti Tiri non inueniebantur: collegium Medicorum Venetorum ordinauit unã deſcriptionem trociſcorum: qui poſſunt poni in Tiriaca loco trociſcorum de Tiro: hæc ille uir alioquin ſimplicium medicamentorum / quæ ſunt frequenter in uſu bonus expoſitor/in hoc uero haud quaq̃ probãdus ꝙ et ſibi ipſi: et collegio medicorum Venetorum tã conſumatæ doctrinæ hominum : ut nihil eos unq̃ latuiſſe/ſit ſuſpicandum/ tãtam fecerit Tirorum penuriam: quorũ magna eſt in Italia abundantia/ atq; utinam non eſſet. Nã et ſi aliquis ſit huius Serpentis in medicina uſus plus tamen eſt ſuo ueneno noxius: quam remedio ſalutaris. Nos itaq; ut noſtram

ætatem/hac Tirorum inopia liberemus: et illos qui optime ſtudent conficere Theriacen / ex Aegy/pto uſque huiuſcemodi Serpentes querendi labo/re leuemus. Quid tandem ſit Tirus / aut Vipera/ doceamus; quo quidem iuento iure poterimus glo riari / quoniam ut ex antedictis apparet de hoc ani/mali recentiores medici nihil/niſi obſcurum/ incer/tum / inconſtans/ et quandoque fortuito ſcriptum relinquerunt; Sed ut his tenebris lucem aliquam afferamus nos uia quadam / atque ordine progre/diamur: et primum quid de Tiro ſcribat Serapio uideamus. hæc ſunt huius auctoris de carne Tiri loquentis uerba Galenus. Caro Tiri calefacit / et deſiccat / et reſoluit fortiter / maxime quando fue/rit condita cum oleo / et ſale / et anetho / et porris/ et aqua in quantitate neceſſaria/ et ut quidam dicũt uirtus iſtarum carnium / eſt uirtus mirabiliter pro ueniens uſque ad cutem corporis: expellens inde ſu/perfluitates / quæ ſunt in corpore et reliqua / quæ ſequuntur/quum hoc in loco Galenus a Serapio/ne citetur uidendum pariter ubi hæc uerba de Ti/ro Galenus loquatur. Nuſq̃ tamẽ Galenus Tirum nominat/ſed tantum Echidnam/de qua eadem uer ba libro eiuſ.xi. de ſimplici medicina leguntur/ quæ a Serapione ex Galeni teſtimonio ſcribunt̃ / quæ q dẽ uerba ita apud Galenũ i Græco codice habent̃.

τὰσ γοῦν τῶν ἐχειδνῶν σάρκασ θερμαινούσασ καὶ ξηραινούσασ ἐναργῶσ ἔστιν εἰδεῖν ἀρτυομένασ ὥσπερ ἐγχέλυασ ἐλαίω καὶ ἅλσιν καὶ ἀνήθω καὶ πράσω καὶ ὕδατι δηλονότι μετὰ τοῦ συμμέτρου: ὅτι δὲ καθαίρουσιν διὰ τοῦ δέρματοσ ἅπαν σῶμα: γνῶναι σοὶ πάρεστιν. Hoc eſt ſi latine non tibi:ſed aliis Græcam linguam ignorantibus neceſſarium ſit interpretari. Carnes igitur Viperarum inſpicere licet efficaciter calefacere atq; exiccare ſi quemadmodum Anguillæ oleo ſale:et anetho:et porro condiantur: et aqua uidelicet adhibito modo. Quod autem etiã per cutem totum corpus expurgent tibi licet cognoſcere. Serapio etiam in eodem capite Dioſcoridem allegat de Tiri carne ſcribentem: quæ de Echidna græcus auctor protulit uerba:quæ ego uitãdæ prolixitatis gratia conſulto prætereo liberum unicuiq; relinquẽs ipſa in ſuo loco ꝑquirere:et facta utriuſq; auctoris collatione: uerum ne ſit quod diximus iudicare. Recte ergo (ut antea ſcripſimus) ſenſit Montagnana Tirum/ſeu Viperam a Galeno Echidnam aſſerens nominari:niſi quod haud fideliter Maraſſũ etiam appoſuit:propter quædam alia uerba quæ eodem de Echidna ſeu Vipera capite Galenus ſubiungit. Sunt autem iſta. Eos qui in Roma uenãtur Viperas:quos uocãt Marſos: iterrogaui ſi quod ſignũ haberent oſtendere propter quid Viperæ diſtingue

rentur. Id autem relatiuum quos nõ uenatores: ſed
potius Viperas referre Montagnana uiſus eſt exiſti-
maſſe: atq; ideo Echidnas/ ſiue Viperas a Galeno
Maraſſos nuncupari. Sed caſu potius q̃ ratione: etiã
errore ducente in ipſam incidit ueritatem. Quæ. n.
a Galeno Echidnæ: ſiue Viperæ nominantur: ſunt
ueri Serpẽtes a nobis Maraſſi uulgo uocitati: quod
nos non temere/aut leui coniectura: ſed inexpugna
bili argumento conuincimus. Ariſtoteles libro de
hiſtoria animalium primo de Echidna in hunc mo
dum diſſeruit. ἀλλ᾽ οἱ μὲν ἄλλοι ᾠοτοκοῦσιν ὄφεισ
ἡ δὲ ἔχειδνα μόνον ζωοτοκεῖ· Hoc eſt ut Theodo-
rus uir græce et latine doctiſſimus eſt interpretatus:
uerum quum cæteræ Serpentes oua pariant. Vipera
una animal gignit. In tertio quoq; eiuſdem libri uo
lumie Ariſtoteles de parru Echidnæ ita ſcriptitauit.
ἔχει δὲ καὶ τὸ τῶν ὄφεων γένοσ πρόσ τε ταῦτα
καὶ πρόσ ἄλληλα διαφορα: τὰ μὲν γὰρ ἄλλα γένη
τῶν ὄφεων ᾠοτοκεῖ ἔχισ δὲ ζωοτοκεῖ μόνον ᾠοτοκη
σασα ἐν αὐτῷ πρῶτα: Hoc eſt/ut idem Theodo-
rus tranſtulit. Serpẽtes etiam tam ab his ſupradictis
q̃ a ſe differre apertũ eſt. Vipera animal edit/poſtq̃
intra ſe oua peperit: quum cætera Serpentium gene
ra omnia oua edant in lucem. Quam etiam ſenten-
tiam uerba illa Ariſtotelis ex arabica translatione a
Nicolo ſupra allegata de Tiris itra ſe tenẽtibus oua

ideſt non parientibus extra oua/ ſicuti cæteræ Serpẽ tes ſed animalia quãuis barbare/ac ſatis obſcure uidẽ tur innuere. Vbicunq; enim græci auctores/ſiue me dici/ſiue Philoſophi Echidnam habent: translatio/ nes Arabicæ Tirum ſupponunt: q multis exemplis poſſem demonſtrare: niſi fugerem prolixitatis faſti dium. Viperam uero idem latinis ſignificare: quod græcis Echidna æque ſuperfluũ eſt multarum trãſ/ lationum teſtimonio probare. quum ipſa latini uo cabuli etymologia idem luce clarius manifeſtat. Nã Vipera apud nos inde nomẽ ſortita eſt: q ui parit. Echidnæ autem partum eſſe uiolẽtum eidemq; be ſtiæ perniciosum præter multos alios auctores pro/ batiſſimos. Nicãder quoq; in ſuis Theriacis docuit cuius auctoris ſuper eadem re uerſus a nobis in lin/ guam latinam trãslatos libro de Plinii/atq; aliorum medicorum erroribus in ſcripto inſeruimus. Quare nihil aliud ſupereſſe uidetur: niſi ut Viperã eſſe Ser/ pentem/uulgo Maraſſum/uel Scurcionem uocitatũ ultimo loco demonſtremus: quãuis et hoc ipſum ſit iam magna ex parte probatum: his præſertim: qui Maraſſorum naturam perfectam antea habuerunt. Quorum Maraſſorum fœminæ: ut ſenſui conſtat: non oua ut cæteræ Serpentes: ſed animal pariunt: at q; etiam ui. Viſæ ſunt enim ſæpiſſime ex ramo arbo ris alto pendentes diſrupto utero Maraſſulos edere

in lucem. Sit tamen aliquis: qui differre Maraſſum a Vipera obſtinate contendat: nō ne hic pertinax adueſarius/ Ariſtotelem/ totq; alios grauiſſimos medicos: atq; Philoſophos/ qui idem cum Ariſtotele de Vipera prodiderunt. Quiq; hanc pariendi animal proprietatem ſoli inter Serpentes Viperæ tribuerūt aperte mentiri faciet? Tunc nō ſola Vipera: ſed alia quoq; Serpentum ſpecies: puta Maraſſus: animal pariet: quare ſi nefas eſt Ariſtoteli/ a cuius inuētis neq; natura ipſa diſcrepat: totq; aliis ſummis uiris naturæ interpretibus mendacium obicere: poſſumus ita colligere ſi Maraſſi ſunt genus Serpentium diuerſū a Viperis: non ſola Vipera inter Serpētes animal parit. Sed ſola Vipera ex omnium Serpentium genere auctore Ariſtotele animal parit. Non igitur Maraſſi ſunt genus Serpentium diuerſum a Viperis: hæc quidem ſufficere arbitror eruditis/ ad eius rei: quam præcipue probare intendebamus: demonſtrationē Tirum ſcilicet Viperam/ Maraſſum ſeu Scurcionē eandem eſſe Serpētis ſpeciē diuerſis nominibus nuncupatam. hancq; unicam apud Andromachū/ Galenū et reliquos medicos uetuſtiſſimos: qui de Theriaca ſcripſerunt/ in eiuſdem Antidoti compoſitione maxime comendari/ quare neq; ex Aegypto Tirus tanq̄ noſtro orbi ignotus Serpens eſt mutuandus/ neq; alii Trociſci/ qui uicē Trociſcorū de Tiro

e. ſolutio

ſuppleant excogitandi. Sed hæc doctis: ut diximus: ſatis reliquum eſt/ut etiã multitudinis iudicio ſatiſ-faciamus. Neqꝫ. n: ſpero defuturos uerſutos homĩes ut pleriqꝫ ſũt noſtra tempeſtate artẽ medicinæ plus æſtu q̃ doctrina tractantes: qui ita aures imperitorũ ludificabunt. Caute hanc omnes ueneficam Leoni/ceni medicinam. Maraſſum Serpentem horrendũ/peſtiferum/exitialem ipſo pene nomine formidan/dum Theriacæ pro Tiro ſeu Vipera commiſceri iu bentis: Theriacæ inq̃ Antidoto contra Serpentium ictus/atqꝫ omnia uenena a ueteribus inſtitutæ: quid enim hoc aliud eſt niſi homines nouis remediis atqꝫ a communi uſu abhorrentibus exitialiter iugulare? et longa ueneni pericula fugientibus ultro uenena porrigere? Vide quanta ſit malignis hominibus apq̃ imprudentes calumniandi facultas. Sed hanc quam uis friuolam tamen ſatis perſuaſibilem obiectionem Galenus noſter docta reſpõſione anticipauit docẽs in ſuis de Theriaca tractatibus/uenenum ueneni eẽ remedium. Quod etiam multi alii inſignes medici/quibus Plinius poteſt annumerari: pariter docuerũt contra omnium Serpentium quamuis inſanabilis ictus earũdem Serpentiũ exta impoſita auxiliari tra dentes: hydrum nulli Serpentium ueneno inferiorẽ iecur ſeruatum percuſſis ab his opem ferre. Scorpio nem tritum ſtellionum ueneno aduerſari; eund[illegible]

Scorpionem et ſuæ plagæ impoſitum : et etiã aſſum intus aſſumptum contra ſe remedium eſſe : Viperæ carnes non modo illos: quos ipſa momorderit ſanare: ſed et eos qui aliquando Viperæ iecur coctũ hauſerint nunq̃ feriri a Serpentibus promittentes. Sed iã plura mi compater: q̃ tu forte a me quem noſti eſſe occupatiſſimum exigebas. Ego tamen qui ſciebam mi paradoxa ſcribere: coactus ſum ſicuti alienas opiniones longo ſermone deſtruere. Ita propriam ſententiam prolixa oratione confirmare. Quæ ſi forte ab illis non probabitur/ qui malũt didiciſſe: q̃ diſcere: hortaberis homines alioquin ſua etiam ſponte argumentoſos: ut noſtra ſcripta non cauillis: ſed rationibus conentur refellere: et nobis dent noſtros errores/ uel diluendi: uel ſaltem corrigendi occaſionem. Parati enim ſumus quæ nos male ſenſiſſe demonſtrauerint: ſicut Philoſophos decet retractare.

FINIS.

¶Impreſſum Bononiæ per Ioannem Antonium
iuniorem de Benedictis. Anno Domini
M.D.XVIII. Die. xxv. Nouēb.

8447